

STAD TURNHOUT

TURNHOUTSE ROUTE ARCHIEF & MUSEA

JAARVERSLAG 2014

Inhoud

INLEIDING.....	4
COLLECTIEVORMING	6
Aanwinsten.....	6
Collectiemobiliteit en afstoting.....	6
Bruiklenen	7
Uitleendienst tentoonstellingsmateriaal.....	9
BEHOUD EN BEHEER	11
Reproducties.....	11
Preventieve conservatie- en restauratiebehandelingen	11
Vormingen en adviezen rond behoud en beheer door TRAM 41	12
Calamiteitenplan	14
Integrated Pest Management.....	14
WETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK.....	15
Algemeen.....	15
Collectieregistratie en inventarisatie.....	15
Museumcollecties.....	16
Archieven	16
Wetenschappelijke bibliotheek “Antwerpse Kempen”	17
Digitalisering.....	17
Onderzoek op de collectie.....	18
ONDERSTEUNING VAN HET DOCUMENTBEHEER BIJ DE STADSDIENSTEN EN HET OCMW	20
PUBLIEKSWERKING.....	21
Bezoekcijfers.....	21
Tentoonstellingen.....	23
Activiteiten.....	25
Vorming.....	30
Voor kinderen.....	30
Project ‘jongerengidsen’	32
COMMUNICATIE EN PROMOTIE	33
Algemeen.....	33
Visibiliteit	33
Drukwerk en distributie.....	35
Persbenadering.....	35
(Film)opnames	36
Publiciteit.....	37

Digitale media	37
(Promotionele) evenementen	38
Samenwerking	38
TRAM 41 ALS BEDRIJF	39
Overleg.....	39
Personeel.....	40
Financieel beleid	42
BIJLAGEN	43
Bijlage 1: Aanwinsten.....	43
Bijlage 2: Overzicht van het vernietigd stedelijk archief	45
Bijlage 3: Voorlopig financieel verslag 2014 (stand 9/3/2015).....	46
Bijlage 4: Krantenartikels 2014	47

INLEIDING

Het bestuur van de stad Turnhout kende in 2013 een politieke crisis waarbij de stad onbestuurbaar werd verklaard. De NV-A zetelt nu als oppositiepartij in de gemeenteraad. De nieuwe coalitie met partijen CD&V, TIM (*Turnhout Iedereen Mee*), SP.A en Groen stelde in 2014 een nieuw bestuursakkoord op. De meerjarenplanning en –begroting moesten bijgevolg aangepast worden. De nieuwe bestuursploeg legt een aantal nieuwe accenten. De stedelijke diensten en diensten van het OCMW zullen stapsgewijs fuseren. Dit proces kreeg de naam 'BOOST' (bundelen van de organisaties van OCMW en Stad Turnhout)

Dit was niet de enige verandering op beleidsvlak. Om aanspraak te kunnen maken op provinciale werkingssubsidies via het vernieuwde subsidiereglement, ontwikkelde TRAM 41 een beleidsnota 2014-2019. Daarin omschrijft de stad Turnhout hoe ze de provinciale beleidsaccenten mee kan helpen realiseren. Eind 2014 bezocht een nieuw samengestelde adviescommissie de stedelijke musea om het dossier te beoordelen.

De Eerste Wereldoorlog vormde de rode draad doorheen het jaar en diende ook als uitgangspunt voor de toeristische dagarrangementen en groepsuitstappen. De tentoonstelling 'Kartonnen wapens' in het Nationaal Museum van de Speelkaart was een schot in de roos. Dankzij de originele invalshoek haalde de expo meermaals nationale pers aandacht, waaronder uitzendingen voor *Vlaanderen Vakantieland* en *Flanders Today*. In het Stadsarchief konden scholen terecht voor de projecten 'Oorlogsbinken' en 'Kempense Klaprozen'. Het thema WO1 bleek verder een uitgelezen kans om grensoverschrijdende projecten met Nederland op te zetten. Een uitwisseling per fiets tussen Tilburg en Turnhout langs het Bels Lijntje was een eerste stap. De Erfgoedcel Noorderkempen en TRAM 41 ondersteunden verder een project rond 'Belgische vluchtelingen in Tilburg 1914-18' van het Regionaal Archief Tilburg en een herdenkingsmonument/tentoonstelling over het vluchtelingenkamp in de gemeente Uden.

Een hoogtepunt in het najaar was de feestelijke heropening van de tweede fase van Hotel Taxandria, de nieuwe permanente opstelling van het Taxandriamuseum. De eerste en tweede verdieping van het Huis metten Thoren werden ook nu weer ingericht door vormgever Koen Bovée en curator Frederik Depreester (*Handelsreizigers in Ideeën*). De dienst Stadsbedrijven zorgde voor de uitstekende productie van het meubilair.

TRAM 41 fungeerde in 2014 als regionaal expertisecentrum door advies te verlenen aan de musea van Hoogstraten, Beerse, Mol, Essen, het Meduceum en de musea van de Rupelstreek. Ook de collega's van het Steendrukmuseum uit Valkenswaard (NL) kwamen op bezoek. Een actieve bruikleenpolitiek maakte de collectie tot ver buiten Turnhout bekend, met als hoogtepunten bruiklenen aan het Antwerpse Museum aan de Stroom en het Deutsches Historisches Museum van Berlijn. Verder konden heel wat van verenigingen in de stadsregio tentoonstellingsmateriaal ontlenen. In nauwe samenwerking met de Erfgoedcel Noorderkempen konden erfgoedhouders terecht voor gratis advies van de dienst behoud en beheer en opleidingen over documentbeheer door het stadsarchief. Het stadsarchief van Herentals sloot zich aan bij het project Archiefbank Kempen.

Om nieuwe doelgroepen te bereiken sloot TRAM 41 (nieuwe) structurele samenwerkingen met partnerorganisaties zoals Bazart, Prisma, woonzorgcentra in de regio, filmfestival MOOOV en Orbit. De tentoonstelling 'Wereldberoemd in Turnhout' over bekende figuren liep in twee woonzorgcentra om een breder publiek te bereiken. De stedelijke musea kenden een stijging in bezoekerscijfers. Dit is vooral te danken aan een aangepast communicatieplan per tentoonstelling of activiteit, waarbij telkens aangepaste evenementen werden

aangeboden. De aandacht in regionale en nationale pers en de ontwikkeling van grensoverschrijdende toeristische arrangementen leidden tot een verhoogde zichtbaarheid in Vlaanderen en Nederland. Het succesvolle crowdfundingproject 'Geef de Turnhoutse begijnen een stem!' werd als best practice voorgesteld op het Cultuurforum.

COLLECTIEVORMING

Aanwinsten

In 2014 heeft TRAM 41 via schenking een aantal objecten en archieven verworven ter aanvulling van de collectie. U vindt een volledig overzicht in bijlage 1.

De collectie **Antwerpse Kempen** werd ook aangevuld met een aantal opvallende schenkingen van objecten en archieven van personen en verenigingen, waaronder:

- 56 videobanden met opnames van optredens door De Franciscusgezellen, 1992-1999
- Archief en boeken van Raf van den Eeckhaut over de geschiedenis en toponomie van de Kempen, 1942-2000
- Archief van het Broederschap van het Allerheiligste Sacrament des Altaars: Manuaal, 1744-1929
- Archief van Cultureel Centrum De Warande, 1972-2009
- Beeldje onder kleine glazen stolp: "Vlucht naar Egypte"
- Huisweefgetouw, begin 20^e eeuw

Collectiemobiliteit en afstoting

Door de stadsdiensten en het Stadsarchief werd 19 meter administratief archief van na 1945 vernietigd. Al deze selecties gebeurden op basis van de selectielijsten voor gemeentebesturen van het Rijksarchief. U vindt een volledig overzicht in bijlage 2.

Het Stadsarchief voerde in de tweede helft van 2014 een eerste deel boeken en tijdschriften af uit de wetenschappelijke bibliotheek Taxandria. Het ging in totaal om zo'n 1.800 titels die dubbel waren of niet pasten in de collectie. In een eerste fase kregen andere erfgoedbibliotheken de kans om de boeken gratis over te nemen. Verschillende instellingen, waaronder het ADVN, de KUL en KADOC, kwamen boeken ophalen voor hun eigen collectie. De titels die overbleven werden vanaf oktober tegen een klein bedrag per stuk te koop aangeboden in de leeszaal van het Stadsarchief. In december werd wat overbleef geschonken aan de Turnhoutse kringwinkel.

In november werd een grote collectie boeken en tijdschriften over bijenteelt (14 meter) geschonken aan de gemeente Kaltmhout. De collectie kreeg een nieuwe bestemming in het Bijenteeltmuseum in die gemeente.

Ruilbeurs Speelkaartenmuseum

Bruiklenen

TRAM 41 werkte in 2014 mee aan maar liefst **10 tentoonstellingen** of studies door het ter beschikking stellen van bruiklenen:

LEUVEN

KU Leuven, "Man the Hunter", 8 april 2014 tot en met 30 mei 2014, verschillende objecten uit de collectie Antwerpse Kempen met name uit de deelcollectie jacht.

T140	Frans Sniijders, <i>Leeuwenjacht met honden</i>
T01296	kruisboog
T01221	beeldje Sint-Hubertus
T02053	snuifdoos
T02220	kruitbusje
T02242	anoniem, <i>Le Faucon</i>
T02257	5 dralen
T04169	gravure, <i>de Valkenjacht</i>
T05953	hartsvanger
T04163	taxidermie, lannervalk

VEURNE

Stadsbestuur Veurne, Belevingscentrum Vrij Vaderland, 1 januari 2014 tot en met 31 december 2014, uit de collectie Antwerpse Kempen.

T01266	replica van een guillotine
--------	----------------------------

HERENTALS

Art Center Hugo Voeten, "Max Selen, een retrospectieve", 23 januari 2014 tot en met 13 maart 2014.

T01350	schilderij <i>Burger King</i>
--------	-------------------------------

TURNHOUT

De Warande, "Stille Kracht", 15 februari tot en met 20 april 2014, uit de collectie Antwerpse Kempen.

T07249	vitrinekast met ex-voto's
T02233	devotiefles calvarie
B1023	kruisje in stro
T06344*	5 Sint-Jozefkoordjes
B0810	reliëkdoosje Sint-Theresia
B0826	reliëkmedaillon Sint-Coleta

MAASEIK

Musea Maaseik, "Pijn en heling in WOI", van 1 februari tot en met 31 augustus 2014.

T04225	replica van een plooi kader
--------	-----------------------------

ANTWERPEN

Museum aan de Stroom, "Heilige Boeken, Heilige Plaatsen", van 19 september 2014 tot en met 19 januari 2015.

B0064 Orde der Franciskanen te Jeruzalem, Maquette van de H. Grafkerk en de crypte te Jeruzalem

transport *Maquette van de H. Grafkerk*, bruikleen aan het MAS

KASTERLEE

Gemeente Kasterlee, "20 Jaar samen Bib KLT", van 11 oktober tot en met 23 december 2014.

T07496 beeldje de Wildeman

VALKENSWAARD

Nederlands Steendrukmuseum, "De Eerste Wereldoorlog, in steendruk", van 27 september 2014 tot en met 26 april 2015.

S00114 Franse prentbriefkaart, 1916

S00121 Prentbriefkaart uit het neutrale Nederland, verstuurd op 28 november 1914.

S00114 M.C. prentbriefkaart, 1916

MS n.g. Anderson, kaartspel met etui

MS n.g. Etabl. Brepols, kaartspel

MS_Bib_176 Mosmans Zoon, G., gebedenboek

TURNHOUT

Gerechtsgebouw "Het Kasteel", langdurige bruikleen vanaf 1 november 2003.

BEERSE

Vzw Heemkundig Museum Tempelhof, langdurige bruikleen uit de collectie Antwerpse Kempen vanaf 3 februari 2004.

T06376	Sokkel
T06377	Klok
T06378	Kabinetskast
T06379	Kachel
T06380	Bank
T06381	Sokkel
T06382.1-4	Stoel
T06382.2-4	Stoel
T06382.3-4	Stoel
T06382.4-4	Stoel
T06383	Tafel

BERLIJN, DUITSLAND

TRAM 41 heeft in 2014 ook meegewerkt aan de internationale tentoonstelling “1914-1918. Der Erste Weltkrieg” in het **Deutsches Historisches Museum in Berlijn** van 28 mei 2014 tot en met 30 november 2014:

T01962	waarschuwingsbord dodendraad
T01963	plooi kader

Uitleendienst tentoonstellingsmateriaal

TRAM 41 leende in 2014 tentoonstellingsmateriaal uit aan stedelijke verenigingen, groepen en organisaties uit de socio-culturele sector, scholen, musea uit de Turnhoutse regio:

OUD-TURNHOUT

Kantkring Tuparen, “Turnhoutse kant” , 18 en 19 oktober 2014, de Djoelen Oud-Turnhout.

TURNHOUT

Heemkundekring het Bezemklokje, “Trouwen in Turnhout”, van 21 november tot 7 december, Theobalduskapel Turnhout.

VOSSELAAR

Heemkundekring Adriaen Ghijs vzw, “Wereldoorlog I in Vosselaar”, van 5 november 2014 tot en met 16 november 2014, Gemeentehuis Vosselaar.

TURNHOUT

OCMW WZC De Wending, “Viering 25 jaar”, van 15 oktober 2014 tot en met 15 januari 2015.

TURNHOUT

OCNR3, “75 jaar Kazerne Majoor Blairon”, van 13 september 2014 tot en met 28 september 2014, Kazerne Majoor Blairon Turnhout.

TURNHOUT

Rusthuis Sint-Lucia, “Wereldberoemd in Turnhout”, van 5 november 2014 tot en met 15 januari 2015.

TURNHOUT

OCMW WZC De Wending, "Wereldberoemd in Turnhout", van 18 februari 2014 tot en met 5 september 2014, WZC 1 De Wending.

TURNHOUT

OCMW WZC De Wending, "Wereldberoemd in Turnhout", van 5 september 2014 tot en met 29 oktober 2014, WZC 2 De Wending (gesloten afdeling).

Fotoshoot voor afstudeerproject Jana Germanus in Taxandriamuseum

BEHOUD EN BEHEER

Reproducties

In het verleden werden fotografische opnamens van museumobjecten door eigen personeel gemaakt en in een zeldzaam geval door een professionele fotograaf. Deze opnames worden meestal gebruikt als werkmateriaal en voldoen zelden aan de kwaliteitseisen voor een publicatie. Maar e vraag naar kwalitatief hoogstaande reproducties neemt elk jaar toe. Om aan deze eisen te voldoen zou een opname moeten worden gemaakt door een professionele fotograaf. Kwalitatief hoogstaande reproducties zijn niet goedkoop en zouden voor zoveel mogelijk doelen moeten kunnen worden ingezet. Tevens is het belangrijk dat ze voldoen aan bepaalde richtlijnen om een bewaring op lange termijn mogelijk te maken.

In het najaar van 2014 heeft **Packed vzw** advies gegeven over onder andere de richtlijnen voor lange termijnbewaring. Met dit advies heeft TRAM 41 afspraken gemaakt met een professionele fotograaf over het maken van fotografische reproducties van museumobjecten. De richtlijnen zijn gebaseerd op de richtlijnen van *Metamorfoze Preservation Imaging Guidelines, Image Quality, version 1.0, January 2012* door Hans van Dormolen.

Deze afspraken zullen in de loop van 2015 verder worden geëvalueerd en aangepast.

Preventieve conservatie- en restauratiebehandelingen

Voltooide behandelingen in 2014:

T01293	Adriaan en Jakob Smolderen, <i>Archiefdeur van het Valkenhof en het Consistorie van den Hoorn</i>
T1316.1-6	Franciscus Xavéry, schilderij, <i>Landschap met koeien en schapen, schaapsherder en herderin</i>
T05678	Jasper Beckx, schilderij <i>Maria van Hongarije</i>
g.inv.	Onbekend, Set speelkaarten, Van Genechten
T01338	Onbekend, <i>Comme of archiefkoffer</i>
B0101	Anoniem, schilderij <i>Triomf van de H. Kerk</i> + Climaframe
T03246	Ch. Delor, portret <i>Jan Baptist Bruggeman</i>

Behandeling *Archiefdeur van het Valkenhof* voor (links) en na (rechts)

In het Taxandriamuseum is er op verschillende plaatsen **UV-werende folie** tegen de ramen aangebracht. Daar waar het niet mogelijk was, is er een rolgordijn met UV-werende folie geïnstalleerd.

Jaarlijks wordt er **zuurvrij verpakkingsmateriaal** aangekocht in de vorm van zuurvrije archiefdozen, prentendozen, zuurvrij omslagpapier en zijdepapier.

Vanaf 2015 wil TRAM 41 de aankopen en bestellingen meer afstemmen met Erfgoedcel Noorderkempen.

Vormingen en adviezen rond behoud en beheer door TRAM 41

Er werden plaatsbezoeken afgelegd en advies verleend voor restauratie- en conservatiebehandelingen en preventieve conservatie aan de volgende organisaties en instellingen:

- Opleiding archiefbeheer voor heemkringen op 22 september en en 6 oktober, Stadsarchief Turnhout
- Opleiding digitaliseren en verpakken van grote formaten op 20 oktober 2014, Wortel
- Beoordelen van conservatie- en restauratieoffertes voor de behandeling van de kerstfiguren van Jan Huet te Wortel
- Advies over kunsttransport voor de tentoonstelling " Stille Kracht", De Warande, Turnhout
- Advies over bruikleenformaliteiten aan Stedelijk Museum Hoogstraten
- Advies over klimatisering van depots aan gemeente Essen

- Plaatsbezoek en advies over registratie en bewaring textiel aan processiewerkgroep Turnhout i.s.m Erfgoedcel Noorderkempen
- Advies over preventie en behandeling van schimmel in boekencollecties aan particulier
- Advies over en bezorgen van sjabloon voor schenkingsformulieren aan Kunst- en erfgoedcentrum Hofke van Chantraine, Oud-Turnhout
- Uitleen van ontvochtiger aan Natuurpuntmuseum, Turnhout

Kunsttransport *Landschap met koeien en schapen* door Xavéry, Taxandriamuseum

Calamiteitenplan

In 2014 zijn er twee **evacuatieoefeningen** uitgevoerd in het Taxandriamuseum en één in het Museum van de Speelkaart.

De twee '**calamiteitenkarren**' met noodvoorraad voor een calamiteit met waterschade zijn geplaatst in het Stadsarchief en het Museum van de Speelkaart.

Integrated Pest Management

In 2014 zijn de plakvallen en feromonen voor de kleermot en houtwormkever op de verschillende locaties geplaatst. De vallen zijn genummerd en de informatie wordt bijgehouden in een database in Access.

De tweede fase van de **houtwormbehandeling** in het Begijnhofmuseum eindigt begin 2015. De papieren fiches met alle informatie over de objecten worden in 2015 geïmplementeerd in het collectieregistratiesysteem.

Plaatsing van lokdozen

WETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK

Algemeen

In 2014 ondernam TRAM 41 volgende acties rond wetenschappelijk onderzoek:

- Net zoals de voorgaande jaren werd een **lijst met onderzoeksthema's** op basis van bronnenmateriaal bewaard door TRAM 41, verstuurd aan de departementen geschiedenis van de verschillende Vlaamse universiteiten.
- Onderzoek naar de relatie Turnhout-Uden naar aanleiding van de herdenking van 100 jaar **“Vluchtoord Uden” (1915)**.
- Onderzoek naar het oorlogsmonument op het Zegeplein, de “Madelon”, naar aanleiding van een vraag in de gemeenteraad.
- Een aantal vrijwilligers van het Stadsarchief namen deel aan een project **“Belgische vluchtelingen in Tilburg 1914-1918”** van het Regionaal Archief Tilburg.
- De archivaris nam deel aan de bestuursvergaderingen van de **stichting Colloquium De Brabantse Stad** vzw.
- Materiaal-technisch onderzoek van het portret van Jan Baptist Bruggeman in het kader van een vergelijkend onderzoek.
- De rol van het kaartspel tijdens de Eerste Wereldoorlog.

Publicaties

- Bart Sas, “Archiefbewaarder of informatiemanager? Een goede interne communicatie is alles”, in META. Tijdschrift voor Bibliotheek & Archief, 2014/9, p. 32-33.
- Bart Sas en Julie Hendrickx, “De indeling en subsidiëring van culturele archiefinstellingen bij het regionale niveau”, in META. Tijdschrift voor Bibliotheek & Archief, 2014/8, p. 14-18 en p. 36-37.
- Bart Sas, “Samenwerken motiveert: ‘Archiefbank Kempen’ als bottom-up project (2012-2014)”, in Wie klasseert, die vindt. Hedendaags document- en archiefbeheer in besturen en organisaties, Brussel, losbladig, 2008-2014, p VII.D.3-9.
- Marie-Paule Peeters en Sofie Wilder, “Queeste naar het verleden: Turnhoutse musea”, in Turnhout van A tot Z, Brepols publishers (nog niet verschenen).

Collectieregistratie en inventarisatie

TRAM 41 maakt voor de registratie, inventarisatie en catalogering van zijn collecties gebruik van de **internationale standaarden**. Deze taken worden uitgevoerd door de cel behoud en beheer (museumcollecties) en door de cel archief en bibliotheek (archieven).

In het kader van de registratie en inventarisatie van de collecties van TRAM 41 vond onderzoek plaats naar de context van de objecten en archieven in kwestie. Bij museumobjecten wordt deze informatie opgenomen in het beschrijvingssysteem “Adlib”. Voor de ontsluiting van de collectiedatabank online wordt er momenteel gebruik gemaakt van de Adlib Internet Server. De internetlink kan op aanvraag worden bezorgd maar is momenteel nog niet beschikbaar voor het grote publiek. Via het interne netwerk is via de internetlink de database doorzoekbaar met foto's.

In het kader van de ontwikkeling van de **erfgoeddatabank van de provincie Antwerpen** heeft TRAM 41 advies gegeven. Verder is er actief meegewerkt aan de verschillende testtrondes.

Museumcollecties

Voor de registratie van de museumcollecties kan TRAM 41 rekenen op één voltijds registrator en twee deeltijdse registratoren. Zij worden bijgestaan door deskundige en ervaren vrijwilligers onder leiding van de wetenschappelijke stafmedewerkers. De registratoren gaan systematisch te werk en voeren de basisregistratie voor nieuwe aanwinsten uit. Gegevens verkregen uit onderzoek worden bij al bestaande records toegevoegd.

Restauratiedossiers worden genummerd en gelinkt aan de objectrecords. Standplaatswijzigingen worden systematisch doorgegeven aan de collectieregistrator en aangepast.

In 2014 werden in totaal **1.353 nieuwe en unieke records** met **4.075 foto's** in het collectieregistratieprogramma ingebracht. Hoofdzakelijk gaat het om objecten in het depot die nooit eerder geregistreerd werden.

Regelmatig worden aan bestaande records wijzigingen aangebracht en extra informatie toegevoegd. In 2014 zijn er zo ongeveer **3.156 wijzigingen** en toevoegingen gebeurd.

In 2014 is er een 'efficiëntie-actie' gehouden in het **museumdepot**. Bepaalde collecties en materialen zijn gegroepeerd en sommige collecties zijn volledig van plaats veranderd. Tijdens deze actie zijn leggers en dozen afgestoft, zijn de standplaatsen aangepast en indien nodig zijn een aantal objecten herverpakt.

Archieven

Sinds januari 2013 worden archiefbeschrijvingen opgenomen in "Archiefbank Kempen", een online databank die gebruik maakt van de open source applicatie ICA-AtoM: www.archiefbankkempen.be. Deze databank is een gezamenlijk project van het Stadsarchief Turnhout en de gemeentearchieven van Brecht, Geel, Lier en Mol. De verschillende archivariissen komen regelmatig samen voor overleg. Eind 2014 sloot ook het Stadsarchief van Herentals zich aan.

De archivaris, de archiefmedewerkers en vrijwilligers werkten aan de verdere ontsluiting van de archieven bewaard in het Stadsarchief. In totaal werden **17 nieuwe inventarissen** van privaatrechtelijke archieven toegevoegd aan de online databank "Archiefbank Kempen". Daaronder het archief van het Rode Kruis, afdeling Turnhout (1870-1964), het archief van de Hoge Gilderaad der Kempen (1861-2013), en het omvangrijke archief van historicus Eugeen van Autenboer (1910-2005). Het moderne archief van de Stad Turnhout (1796-heden) werd verder geïnventariseerd, meer bepaald met de deelarchieven college, algemene briefwisseling, communicatie, volksgezondheid, bouwvergunningen, foren en kermissen. Bovendien werd door een vrijwilliger

een eerste toegang gemaakt op de gemeenteraadsverslagen voor de periode 1866-1913. Momenteel is 30% van de bewaarde archieven geïnventariseerd en online doorzoekbaar in "Archiefbank Kempen".

Sinds november 2013 komen de archivaris en enkele leden van de Sportraad regelmatig samen in de werkgroep "sporterfgoed". Doelstelling van deze werkgroep is om Turnhoutse sportverenigingen bewust te maken van het belang van hun archieven. Het project werd op 28 januari voorgesteld in de Algemene Vergadering van de Sportraad. Een **brochure "Turnhouts sporterfgoed gezocht!"** werd verspreid onder de Turnhoutse clubs.

Wetenschappelijke bibliotheek "Antwerpse Kempen"

Een archiefmedewerker en twee vrijwilligers voegden **3.569 titels** toe aan de online bibliotheekcatalogus (VUBIS) van de wetenschappelijke bibliotheek van het Stadsarchief. Op 31 december bevatte de catalogus 44.845 titels.

In het kader van het project "**Short Title Catalogue Vlaanderen**" (STCV) werden **769 beschrijvingen** van oude drukken toegevoegd aan de STCV-databank van de Vlaamse Erfgoedbibliotheek. Bij liefst 59% hiervan ging het om nieuwe titels in de databank.

Digitalisering

Van 9 tot en met 11 september werd een als topstuk erkend **16^e-eeuws *processionale*** uit de collectie van het Begijnhofmuseum in het Stadsarchief **gedigitaliseerd** door de Alamire Foundation. De digitalisering gebeurde door fotografe en musicologe Lynda Sayce met behulp van het mobiele Alamire Digital Lab (ADL). De nodige middelen werden bijeengebracht dankzij crowdfunding en wel met het project "Geef de Turnhoutse begijnen een stem!" (zie verder).

Een vrijwilliger digitaliseerde de **gedrukte stadsverslagen** uit de wetenschappelijke bibliotheek van het Stadsarchief met de eigen bookscanner. Eind 2014 waren de stadsverslagen voor de periode 1845-1987 digitaal beschikbaar op de website van het Stadsarchief.

Door twee medewerkers en drie vrijwilligers werden gedigitaliseerde foto's die dateren van vóór 1940 en prentbriefkaarten uit de collectie samen met hun metadata online geplaatst op Erfgoedbank Noorderkempen: www.erfgoedbanknoorderkempen.be. Hierbij horen ook de diapositieven op glasplaat uit de collectie van Paul Van Hal (periode 1910-1937). In de loop van het jaar startte een vierde vrijwilliger met het online plaatsen van de collectie diapositieven van de Stad Turnhout uit de periode 1970-1980. Eind 2014 staan er bijna **5.000 beschrijvingen** van één of meerdere foto's online. De online foto's worden gedeeld op verschillende facebookpagina's, van TRAM 41 zelf, maar ook van Erfgoedcel Noorderkempen en van het privé-initiatief *Turnhout van Toen*.

Voor het eerst werden ook foto's bewaard in archieven gedigitaliseerd en opgenomen in Erfgoedbank Noorderkempen. Dat was ondermeer het geval voor het archief van het Rode Kruis, afdeling Turnhout.

In november 2014 werd de **software "ScanSearch online"** aangekocht. Hiermee zullen in 2015 de akten van de burgerlijke stand ouder dan 100 jaar en de bevolkingsregisters ouder dan 120 jaar online doorzoekbaar worden gemaakt.

Onderzoek op de collectie

Object van de maand

Maandelijks kiest TRAM 41 één collectiestuk uit om het in de kijker te zetten. Dit 'Object van de maand' wordt uitgebreid beschreven op een objectfiche. Het project loopt sinds 2007. De fiches worden verspreid via infostands in de vier locaties van TRAM 41, de openbare bibliotheek, de onthaalruimte van het Stadskantoor, het Toerisme & UiT-kantoor, Natuurpunt Museum en Kunstforum Würth. In 2014 werd ook een infostand in Woonzorgcentrum De Wending (Turnhout) gezet.

Per jaar wordt één fiche gewijd aan een gastmuseum uit de regio. Afgelopen jaar was dat museum De Kolonie in Lommel. De fiches worden gebundeld in een verzamelmapje. Het aantal trouwe fans dat objectfiches verzamelt neemt gestaag toe.

In 2014 werden 10 fiches gemaakt:

71 / februari: Pancartes – betoging november 1934 - Stadsarchief Turnhout

72 / maart: Schilderij Sint-Anna ten Drieën - Begijnhofmuseum

73 / april: Het beeldje van Kasterlee - Taxandriamuseum

74 / mei: Bronzen kokerbijl - museum De Kolonie - Lommel

75 / juni: "De weg", kaart 22 uit het spel "Lenormand" - Museum van de Speelkaart

76 / juli - augustus: Een visioen van Sint Jozef - Stadsarchief

77/ september: Grafsteen Begijn Elisabeth De Roy - Begijnhofmuseum

78 / oktober: Toestel om de lengte van de loteling te meten - Taxandriamuseum

79 / november: Een Napoleontisch Kaartspel in been - Museum van de Speelkaart

80 / december 2014/ - januari 2015: Genadevraag, 2 januari 1916 - Stadsarchief Turnhout (

Lezingen

In samenwerking met de Koninklijke Oudheidkundige Kring Taxandria:

- Archeologische parels uit de Antwerpse Kempen door Stephan Delaruëlle en Jef Van Doninck, 30 januari 2014
- 'Het boek en de Kempen: 500 jaar in de schaduw' door Steven Van Impe, 15 mei 2014
- 'Turnhoutse componisten Franz Andelhof en J. Robson' door Cor Vanistendael, 16 oktober 2014
- 'Turnhout tijdens de Eerste Wereldoorlog' door Sam Van Clemen, 11 december 2014

De lezingen werden gratis aangeboden.

TRAM 41 organiseerde of werkte in 2014 mee aan de volgende lezingen:

- “De Turnhoutse burgerwacht in 1914”, lezing door Bart Sas op de uitreiking van de Gouden Opsteker, Turnhout, 12 juni.
- De speelkaart als ‘kartonnen wapen’ tijdens WO1 door Filip Cremers tijdens de Dag van de Verzamelaar, Museum van de Speelkaart, 14 juni.
- “The playing card museum and its collection” door Filip Cremers tijdens de jaarlijkse conferentie van de Association of European Printing Museums (AEPM), Gutenberg Museum, Mainz, 25 oktober.

Workshop “digital storytelling” met de jongerengidsen in het Stadsarchief

ONDERSTEUNING VAN HET DOCUMENTBEHEER BIJ DE STADSDIENSTEN EN HET OCMW

Het Stadsarchief staat in voor de ondersteuning van het documentbeheer bij de stadsdiensten en het OCMW en volgt daarbij de bepalingen van de Archiefwet van 1955 en het Decreet van 9 juli 2010 betreffende de bestuurlijk-administratieve archiefwerking.

De archivaris bezocht verschillende diensten in het kader van het toepassen van de procedures rond documentbeheer. Hij begeleidde het uitvoeren van selecties en overdrachten en het opstarten en onderhouden van een digitaal centraal klassement. Van elk bezoek werd een kort verslag gemaakt:

Januari: Jeugd, Huisvesting, Communicatie, Burgerzaken, Stadsbedrijven

Februari: de Warande

Maart: Patrimonium, SAMWD, SASK

April: Stedelijke Basisschool, Milieu

Mei: Huisvesting, Milieu, OCMW, Facility Management

Juli: Preventie

Augustus: Burgerzaken, de Warande

September: OCMW, AGB, Personeel

Oktober: Sport, Burgerzaken, OCMW

November: Stedelijke Basisschool, Jeugd, Facility Management

December: de Warande, GAS, SASK

De archivaris organiseerde volgende **vormingsmomenten** over goed documentbeheer voor de medewerkers van stad en OCMW:

- 24 februari: opleiding “documenten vlot klasseren, selecteren en archiveren in 2014” voor de stadsdiensten
- 7 april: opleiding documentbeheer voor projectvereniging Erfgoedcel Noorderkempen en ADAK
- 6 en 9, 13 en 14 oktober: opleiding “centrale mappenstructuur” voor leidinggevenden

In het personeelsblad “Nipt” verschenen in 2014 de artikels “Goed informatiebeheer = je belangrijke e-mails opslaan in een gemeenschappelijk klassement” en “Goed informatiebeheer = je digitale documenten bewaren in een logische mappenstructuur”.

De archivaris was vanaf november 2014 betrokken bij het project “**Bundelen van de Organisaties van OCMW en Stad Turnhout**” (BOOST). Hij staat in voor één van de pilootprojecten: “We laten de archiefwerkingen van Stad en OCMW samenvloeien”. Het project loopt nog de hele, verdere legislatuur.

De archivaris nam deel aan studiedagen betreffende archief- en documentbeheer. Hij volgt ook de vergaderingen van de werkgroep “Turnhout digitaal”, georganiseerd door de dienst ICT. Hij is lid van de werkgroep Lokaal Overheidsarchief van de VVBAD. In dit kader werkt hij mee aan een gemeentelijke selectielijst. Hij is lid van de beoordelingscommissie regionale indeling culturele archiefinstellingen van de provincie Vlaams-Brabant.

PUBLIEKSWERKING

Bezoekcijfers

TRAM 41 ontving in 2014 in totaal 24.652 bezoekers. Onderstaande tabel geeft een overzicht van de bezoekers per locatie en een vergelijking met 2013.

Locatie	Aantal bezoekers	Aantal bezoekers
	2013	2014
Begijnhofmuseum	4.738	4.370
Taxandriamuseum	3.783	4.984
Nationaal Museum van de Speelkaart	13.740	14.267
Stadsarchief	1.240	1.031*
Totaal	23.501	24.652

*In de loop van 2014 ontving het Stadsarchief ook nog 214 schriftelijke vragen om informatie. Door toenemende inspanningen om collecties te digitaliseren neemt het aantal fysieke bezoeken aan de leeszaal af.

In bovenstaande tabel zijn de bezoekcijfers van de tentoonstelling op locatie "Wereldberoemd in Turnhout" in Woonzorgcentrum De Wending en Woonzorgcentrum Sint-Lucia meegerekend. Er hebben naar schatting 1.000 personen deze tentoonstellingen gezien.

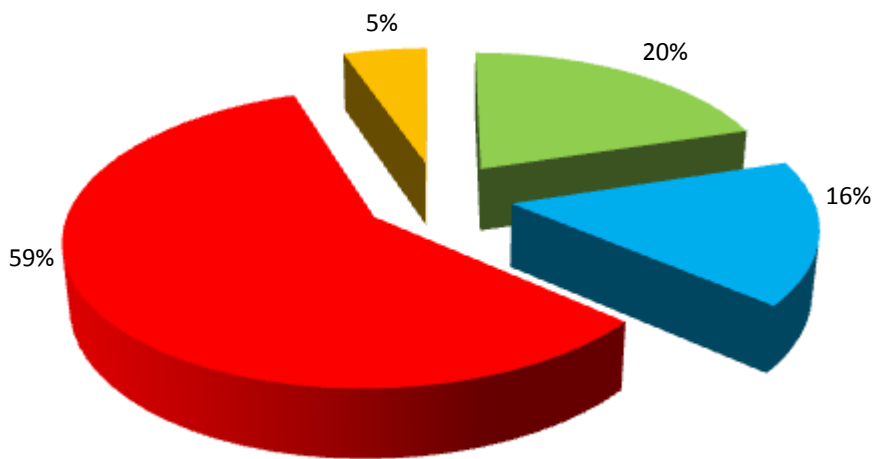

Bezoek Japanse ambassadeur aan Speelkaartenmuseum, in bijzijn van Cartamundi

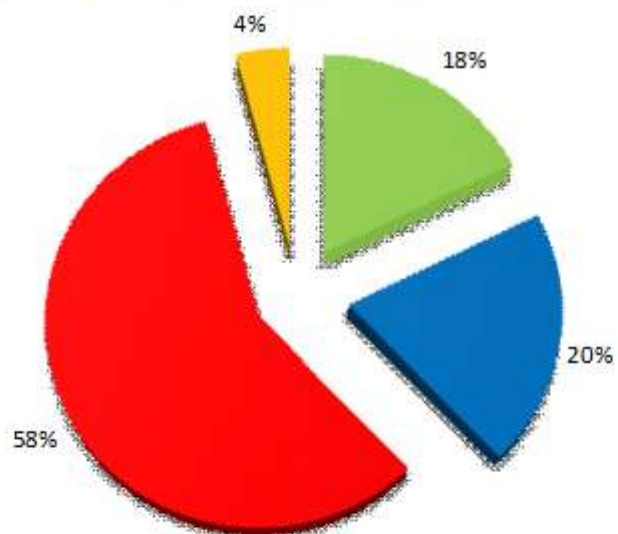
Bezoekcijfers 2013

- Begijnhofmuseum
- Taxandriamuseum
- Nationaal Museum van de Speelkaart
- Stadsarchief

Bezoekcijfers 2014

- Begijnhofmuseum
- Taxandriamuseum
- Museum van de Speelkaart
- Stadsarchief

Tentoonstellingen

VONDSTEN VERTELLEN - ARCHEOLOGISCHE PARELS UIT DE ANTWERPSE KEMPEN

Taxandriamuseum van 8 november 2013 tot 4 mei 2014

De bodem van onze Kempen is eigenlijk een archeologische schatkamer. Onder dikke grondlagen wachten sporen van duizenden jaren bewoning en begraving, waarvan nog maar het topje van de ijsberg bekend is. In de tentoonstelling tonen oude en nieuwe opgravingen de geschiedenis van de Antwerpse Kempen van de steentijd tot de late middeleeuwen. De vondsten 'vertellen' niet alleen over de vroegere bewoners van onze streek, maar ook over ontdekkers, de erfgoedpioniers die aan de basis liggen van onze musea en heemkundige kringen. In samenwerking met AdAK en Erfgoedcel Noorderkempen.

Aantal bezoekers: 2.216 in 2014

KARTONNEN WAPENS. HET KAARTSPEL TIJDENS DE EERSTE WERELDOORLOG

Nationaal Museum van de Speelkaart van 17 april tot 24 december 2014

Expo die de oorlog vanuit een onbekende invalshoek bekeek. Oorlogen worden vaak herinnerd aan de hand van veldslagen en overwinningen, maar de werkelijkheid was minder spectaculair. Oorlogen bestonden uit lange periodes van wachten en verveling. Ook in hospitalen en kampen duurden de dagen eindeloos. Om de tijd te doden, speelden soldaten spelletjes. Tijdens de Eerste Wereldoorlog was het kaartspel alom tegenwoordig, het was nagenoeg de enige vorm van tijdverdrijf die in de loopgraven kon worden beoefend. De Duitse overheid schatte het belang van speelkaarten dan ook hoog in en promoveerde ze tot "kriegswichtig". De fabricage van kaartspellen was voor de oorlogsvoering even essentieel als munitie! Aan en achter het front verdreef het kaartspel de verveling en stimuleerde het moreel. Speelkaarten vervulden nog andere functies, ze werden ingezet als leermiddel om militaire vaardigheden te leren of als "kartonnen wapen", als propaganda pro en contra. Ook bleken kaarten in onzekere tijden onmisbaar om de toekomst te voorspellen!

"Kartonnen wapens" had het niet over de militaire en politieke geschiedenis, over veldslagen en generaals, maar voerde de bezoeker via het kaartspel tot in de loopgraven. Ook aan de situatie van de Turnhoutse kaartenmakers en drukkerijen werd uitvoerig aandacht besteed. Archieven en andere documenten toonden de nefaste impact van de Duitse bezetting en de oorlog aan. In zes hoofdstukken werden nooit of zelden geziene originele objecten, waaronder heel wat foto's en ansichtkaarten getoond. Het materiaal kwam uit de eigen collectie van het Museum van de Speelkaart en uit de private verzameling van Alex Clays (Lokeren).

Voor de scenografie kon een beroep op Kris de Hoon worden gedaan. Hij realiseerde een heel bijzondere vormgeving, geïnspireerd op de loopgraven van de Eerste Wereldoorlog. Bezoekers werden meteen in de juiste stemming gebracht om in alle rust en met de nodige distinctie het verhaal te volgen. Het samenbrengen van onbekende voorwerpen in een opvallende vormgeving zorgde voor veel publieke bijval. De combinatie lokte niet alleen veel bezoekers, uit binnen- en buitenland, maar leverde ook opvallend veel lovende commentaar op. "Kartonnen wapens" werd daarmee één van de meest succesvolle exposities die het museum

ooit bracht.

Ten slotte nog dit, met “Kartonnen wapens” werd de gerenoveerde vleugel, “schoppen” geheten en tot voor kort niet toegankelijk voor het publiek, als nieuwe ruimte voor tijdelijke tentoonstellingen ingewijd.

Aantal bezoekers: 10.914

oorlog verbeeld

Nationaal Museum van de Speelkaart van mei tot 31 augustus 2014

In de marge van ‘Kartonnen Wapens’ liep in hetzelfde museum een expo met een jeugdige insteek. Voor jongeren die rond het jaar 2000 geboren zijn, is W.O. I letterlijk al een eeuwigheid geleden. Is het (te) ver van hun bed? Of raakt deze geschiedenis hen toch? En wat betekent 'oorlog' voor hen? In de lessen plastische opvoeding werden de leerlingen van de eerste graad van het middelbaar onderwijs (Heilig Graf) uitgedaagd om deze vraag te beantwoorden met pakkende beelden. De resultaten waren erg verscheiden en verrassend.

Aantal bezoekers: 6.560

MYSTERIES VAN HET VENERABEL - 750 JAAR SACRAMENTENDAG

Begijnhofmuseum + Sint-Pieterskerk van 4 juni tot 31 augustus 2014

Erfgoedtentoonstelling naar aanleiding van 750 jaar Sacramentendag over het verhaal van Sacramentsdag en de Broederschap van het Heilig Sacrament. In de Schatkamer van het Begijnhofmuseum eisten nooit getoonde kerkschatten alle aandacht op. In samenwerking met Erfgoedcel Noorderkempen.

Aantal bezoekers: 1.600

HOTEL TAXANDRIA

Taxandriamuseum vanaf 11 september 2014

Tweede fase van de vaste opstelling waarbij archetypische figuren hun kijk op de geschiedenis van Turnhout en de Antwerpse Kempen geven. Nieuwe personages zijn: de internaatstudente, de torenwachter, de verzamelaar, de archeoloog, de Kempense volkswrouw, de kantwerkster en de troubadour.

Aantal bezoekers: 1.601

DE SLAG VAN TURNHOUT

Taxandriamuseum van 8 oktober tot 2 november 2014

In 2014 was het 225 jaar geleden dat het Oostenrijkse leger het onderspit tegen een groep gemotiveerde, vrijheidslievende patriotten moest delven. Deze Slag van Turnhout betekende het begin van de Brabantse Omwenteling die op haar beurt leidde tot het (korte) onafhankelijke bestaan van de Zuidelijke Nederlanden.

Het Taxandriamuseum herdacht de Slag van Turnhout met een kleine tentoonstelling waarin authentieke objecten de strijd van 27 september 1789 illustreerden. Ook de verschillende huldigheden en Sebastien-Jozef Robson, de toenmalige organist van de Sint-Pieterskerk die ‘de Marsch van Turnhout’ componeerde, kregen een plaats in het eerbetoon.

Aantal bezoekers: 665

TENTOONSTELLING OP LOCATIE “WERELDBEROEMD IN TURNHOUT”

OCMW 'De Wending' van 15 november 2013 tot 18 februari 2014

De fototentoonstelling 'Wereldberoemd in Turnhout', sierde de gangen van Woonzorgcentrum De Wending. Op deze manier maakten bewoners en bezoekers in hun vertrouwde omgeving kennis met de collectie foto's over Turnhout en de Antwerpse Kempen. Het ging bovendien om portretten van Turnhoutenaars die deze - vaak oudere - doelgroep ongetwijfeld bekend in de oren klonken: Jos Aerts, Kamiel Van Baelen, Remi Lens, enzovoort. Een mooie samenwerking tussen OCMW-Turnhout en TRAM 41.

Aantal bezoekers: onbekend

SPELEN MET KUNST – WALTER DOHMEN EN DE ACHTTIEN KOPPIGE KOPERSTEKERS

Nationaal Museum van de Speelkaart van 5 december 2014 tot 28 februari 2015

De Academie Beeldende Kunsten Etterbeek (RhoK) was deze winter te gast in het Nationaal Museum van de Speelkaart. Onder leiding van Walter Dohmen vervaardigden achttien studenten Vrije Grafiek een kaartspel. Het fraaie resultaat werd naast andere kaartspellen van Dohmen en van andere burijnggraveurs tentoongesteld.

Tijdens het voorjaar van 2014 gaf meesterdrukker Walter Dohmen (°1941, Langerwehe, Duitsland) een workshop in het atelier Vrije Grafiek in Etterbeek om de studenten in te leiden tot de techniek van de burijnggravure. Dohmen is een tekenaar, schilder en grafisch kunstenaar. Hij onderzoekt, werkt en bewerkt al meer dan 45 jaar grafische technieken. Dohmen is één van de weinige kunstenaars die de eeuwenoude techniek van het kopersteken nog beoefent en bovendien in zijn oeuvre weet te integreren.

Bij de oudste bekende burijnggravures zijn er afdrukken van de *Meester van de Speelkaarten*, een in het tweede kwart van de vijftiende eeuw in Duitsland en Zwitserland werkzame prentkunstenaar en edelsmid. Metaalgravure ontstond als techniek ter versiering van wapens en ander metalen gebruiksgoed. De kopergravure evolueerde tot druktechniek maar werd als reproductiemiddel al gauw vervangen door andere materialen zoals hout. In het atelier van het RHoK worden deze technieken evenwel nog bestudeerd en gebruikt, soms aangevuld door gastdocenten en tentoonstellingsprojecten.

Bij de studie van deze techniek werd de productie van een kaartspel als uitgangspunt genomen. Een twintigtal studenten werkte vervolgens samen een volledig kaartspel uit. Ook Dohmen heeft opnieuw een spel gegraveerd. De resultaten waren in de expositie te zien, naast spellen in burijnggravure uit de collectie van het museum.

Aantal bezoekers: 606 in 2014

Activiteiten

Retourticket naar de prehistorie / zondag 19 januari

Archeologiedag waarbij een re-enactmentgroep in de tuin van het Taxandriamuseum aantoonde hoe een prehistorisch kamp eruit zag, hoe de oermens leefde, vuur maakte, granen maalde en koekjes bakte. Jongeren konden tijdens de workshop 'Wat trek ik aan?' uittesten welke kleren onze voor-voor-voorouders droegen tijdens de verschillende perioden van de prehistorie.

Toegang en activiteiten waren gratis.

Met medewerking van het Stedelijk Museum Hoogstraten, de Holsteenstam en Projectvereniging Erfgoed Noorderkempen.

Turnhout by Night / zaterdag 25 januari

Stadswandelingen tussen de 6 en de 10 km door een mooi verlicht Turnhout. De tochten leidden ook langs het Begijnhof-, het Taxandria-, en het Speelkaartenmuseum, waarbij de wandelaars gratis een kijkje konden gaan nemen.

Erfgoeddag & Opening Toeristisch Seizoen / zondag 27 april

Gratis toegang in de musea van 10 tot 18 uur + gratis rondleiding door de expo 'Kartonnen Wapens' in het Speelkaartenmuseum.

Turnhout vertegenwoordigd op EMYA 2014, 14-18 mei, Tallinn (Estland)

Als nationaal correspondent voor België stimuleert Sofie Wilder musea in Vlaanderen om deel te nemen aan de Europese Museumprijs van het jaar. Sofie interviewde verschillende genomineerden op het podium.

Meer info: zie <http://www.emya2014.eu/index.php?page=207>

Sofie Wilder bij Christophe Busch, Herman van Goethem en Ben de Troyer van Kazerne Dossin, special commendation van de jury

Dag van de verzamelaar / zaterdag 14 juni

Nationaal Museum van de Speelkaart

Jaarlijkse internationale ruilbeurs voor speelkaartenverzamelaars met om 14 uur lezing door Filip Cremers over de speelkaart als 'kartonnen wapen' tijdens W.O. I.

Ruilbeurs Speelkaartenmuseum

Zomer in de musea

Elke museumlocatie reserveerde tijdens de maanden juli en augustus één vaste dag per week om het publiek in de watten te leggen. Zowel de toegang, als de rondleidingen waren gratis.

- dinsdag: Taxandriamuseum – rondleiding + zoektocht voor kinderen
- woensdag: Begijnhofmuseum – wandeling op het Begijnhof, met bezoek aan de kerk, de kapel en het museum + zoektocht voor kinderen
- donderdag: Nationaal Museum van de Speelkaart – rondleiding, demonstraties op oude drukpersen en kinderzoektocht

Picknick in de museumtuin / dinsdag 19 augustus

Taxandriamuseum

Omwille van de kermis week de wekelijkse zomerpicknick op dinsdag 19 augustus uit van de Grote Markt naar de tuin van het Taxandriamuseum. Helaas zorgden regendruppels voor een bescheiden opkomst. Gelukkig bood het museum een waardig alternatief.

Open Monumentendag' / zondag 14 september

Thema: Erfgoed, vroeger, nu en in de toekomst
Gratis toegang in alle musea van TRAM 41

Waan jezelf heer of vrouw van Turnhout / zondag 14 september 2014

Activiteit naar aanleiding van opening van 'Hotel Taxandria'. Bezoekers kregen een gratis rondleiding, konden zich een historische outfit aanmeten en zich laten fotograferen. Nadien kregen ze hun persoonlijke 'Hotel Taxandria-affiche' mee naar huis.

Turnhout-Tillburg / zaterdag 13 en zondag 14 september

Fietstocht langs het Bels Lijntje met activiteiten in het kader van de Eerste Wereldoorlog, o.a. bezoek aan 'Kartonnen Wapens'.

Feestweekend / zaterdag 18 en zondag 19 oktober

n.a.v. vijf herdenkingen:

- 25 jaar bestaan Turnhoutse Patriotten
- 40 jaar verbroedering Turnhout - Hammelburg
- 100 jaar overlijden F. Andelhof
- 200 jaar overlijden J. Robson
- 225 jaar Slag van Turnhout

Een afvaardiging van de jumelagesteden Hammelburg, Vinatori en Gödöllő verbleef in de stad.
Met rondleidingen in 'Hotel Taxandria' en 'Kartonnen Wapens'.

'Druk in het museum': drukdemonstraties / Nationaal Museum van de Speelkaart

In het Museum van de Speelkaart opereert een groep enthousiaste drukkers en kaartenmakers. Deze vrijwilligers onderhouden en demonstreren het historische machinepark. Ze zorgen dat de perzen draaien, bij bepaalde gelegenheden en voor het grote publiek op vaste dagen. Ook in 2014 toonden ze de oude druktechnieken op de historische persen, met aandacht voor de afwerking van speelkaarten (glanzen, snijden, hoeken) en met een toelichting bij de draaiende stoommachine.

januari: 9 en 26
februari: 6 en 23
maart: 6 en 30
april: 3 en 27
mei: 8 en 25
juni: 5 en 29
juli: 3-10-17-24-31
augustus: 7-14-21-28
september: 11 en 28
oktober: 9 en 26
november: 6 en 30
december: 11

Crowdfundingproject 'Geef de Turnhoutse begijnen een stem!'

Onder de koepel van de Vlaamse Erfgoedbibliotheek nam TRAM 41 in december 2013 deel aan 'Boekensteun', een project dat mensen aanspoort om een financiële bijdrage te leveren voor het duurzame behoud van een collectie(stuk). TRAM 41 trachtte voldoende middelen bijeen te krijgen om een 16de eeuwse processionale van het Begijnhofmuseum te kunnen digitaliseren. Dit allereerste crowdfundingproject van TRAM 41 bleek een schot in de roos. In de plaats van de nodige 2.600 euro werd 4.113 euro vergaard (= 158%). Het manuscript werd in de maand september met behulp van een mobiel labo gedigitaliseerd door Alamire Foundation.

Omwille van het succes van 'Geef de Turnhoutse begijnen een stem!' werd communicatiemedewerker Ingrid Rombaut gevraagd om de werkwijze toe te lichten op het jaarlijkse Cultuurforum (Leuven, 23 april). Zij werd er geïnterviewd door Kurt Van Eeghem.

www.boekensteun.be/begijnhofmuseum

The screenshot shows a crowdfunding page on the website 'voordekunst.nl'. The page title is 'Geef de Turnhoutse begijnen een stem!' by Begijnhofmuseum Turnhout. It features a video player showing the interior of a church. To the right of the video, a yellow box highlights 'Dit project is 158% voordekunst'. Below this, it shows the amount raised: '€ 4.113' (goal of € 2.600) and '42 donateurs'. A section titled 'Wat gebeurt er nu?' explains that the project is approved and the creator will contact donors.

Screenshot van project op www.voordekunst.nl

KERSTMIS OP HET HOF / 24 december 2014

Van 18 tot 21 uur verlichtten duizenden kaarsjes het Begijnhof. Het Begijnhofmuseum was die avond gratis te bezoeken.

concert *Psallentes* o.l.v. Hendrik Vanden Abeele

Vorming

Kempense Klaprozen: 1 oktober: infosessie voor leerkrachten betrokken bij het educatief project “Kempense klaprozen”.

Efficiënt documentbeheer voor sportclubs: 3 november: opleiding voor sportclubs uit Turnhout en de regio, in samenwerking met Sportregio Noorderkempen.

Archieven ordenen en beschrijven: 22 september en 6 oktober: opleiding voor erfgoedhouders uit de regio in samenwerking met Erfgoedcel Noorderkempen.

Voor kinderen

Op 9 januari bezochten 18 leerlingen van Talentenschool Turnhout het Stadsarchief.

Wat trek ik aan? / Zondag 19 januari

Workshop in het Taxandriamuseum over de klederdrachten van onze voorouders duizenden jaren geleden (n.a.v. expo ‘Vondsten Vertellen’) voor jongeren van 10 tot 14 jaar .

Met de medewerking van het Stedelijk Museum Hoogstraten.

Workshop “wat trek ik aan?”, Taxandriamuseum

Museumateliers: vieze vingers

Onder begeleiding van studenten lerarenopleiding van de Thomas More Hogeschool organiseerde TRAM 41 in het Nationaal Museum van de Speelkaart drukateliers voor het basisonderwijs.

13 – 17 januari 2014 (eerste graad) – Kaartmonsters drukken met behangpapier

3 – 7 februari 2014 (tweede graad) – Kaartspel zoekt joker

12 – 16 mei 2014 (derde graad) – Varkensoren en scheve neuzen

Dagarrangement met filmfestival MOOOV / 22 april tot 29 april 2014

Educatief arrangement gericht op scholen, film in combinatie met workshop of rondleiding :

- Taxandriamuseum: archeologie: leerlingen ontdekten welke taken een archeoloog uitvoert en waarom opgravingen nuttig zijn - derde graad van de lagere school
- Taxandriamuseum: rondleiding door de expo 'Vondsten Vertellen' – lagere en secundair onderwijs
- Speelkaartenmuseum: drukatelier – lagere school
- Speelkaartenmuseum: rondleiding door 'Kartonnen Wapens' – lagere en secundaire school

In totaal namen **450 kinderen uit 12 verschillende scholen** deel aan dit film/museumarrangement.

“Oorlogsbinken”, educatief pakket over de Eerste Wereldoorlog

Het pakket werd ontwikkeld door zes studenten van de lerarenopleiding van Thomas More (zie jaarverslag 2013). In november 2014 gingen twee klassen van Basisschool De Smiskens (5^e jaar) en twee klassen van het Heilig Graf (Basisschool, Tramstraat, 5^e jaar) elk een halve dag aan de slag met het pakket in de leeszaal van het Stadsarchief.

“Kempense Klaprozen”

Ongeveer **90 scholieren uit het 5^e middelbaar van verschillende Turnhoutse scholen** zochten in de leeszaal van het Stadsarchief informatie op over Turnhoutse soldaten die sneuvelden tijdens de Eerste Wereldoorlog. Daarbij konden ze gebruik maken van bronnen uit het Stadsarchief maar ook van de gedigitaliseerde militaire dossiers uit het archief van het Belgische leger. Erfgoedcel Noorderkempen schreef een evaluatieverslag over het verloop van dit educatief project.

“Verf eens anders”

Vrij atelier in het Museum van de Speelkaart tijdens de grote vakantie voor kinderen van 8 tot 12 jaar, 2 juli. Onderwerp: marmerpapier zelf maken.

Vlieg door Turnhout / juli - augustus

Op verschillende locaties in Turnhout zaten zes schatten van Vlieg verstopt. Om ze te vinden moesten kinderen van 4 tot 12 jaar telkens een schattenzoektocht of activiteit doen, waardoor ze een stempel kregen. Verzamelde stempels konden ingeruild worden voor presentjes. De organisatie gebeurde in samenwerking met Cultuurnet Vlaanderen (Vliegactie). Thema van 2014 was 'architectuur'. De instellingen die tot het parcours behoorden zijn:

- Bibliotheek
- Natuurpunt Museum
- Kunstforum Würth
- Begijnhofmuseum
- Taxandriamuseum
- Nationaal Museum van de Speelkaart

Elke locatie ontving **minstens 15 % meer deelnemers** dan in 2013. 'Vlieg door Turnhout' lijkt een vaste waarde te worden in het vakantieaanbod. Het Turnhoutse parcours 2013 werd op 13 januari overigens als **good practice** opgevoerd tijdens de initiatiedag van Cultuurnet Vlaanderen.

Taal in het park / 18-22 augustus 2014

Initiatief waarbij jeugdige, anderstalige nieuwkomers gedurende vier dagen al spelenderwijs een taalbad kregen. Voor de oudste groep behoorde een rondleiding met demonstraties in het Nationaal Museum van de Speelkaart tot het aanbod. Coördinatie activiteiten: Bib

“Papier hier!”

Hands-on atelier in het Museum van de Speelkaart tijdens de Vlaamse Wetenschapsweek, 20 tot 24 oktober, voor de derde graad van het lager onderwijs. Onderwerp: papier, onmisbaar, mooi en voor alles bruikbaar. Tijdens de workshop onderzochten de kinderen papier, wat het is, hoe het wordt gemaakt, hoe sterk het is, wat je er wel en niet mee kan doen, enzovoort.

Kunstendag voor Kinderen / zondag 16 november

Het Nationaal Museum van de Speelkaart bood verschillende, korte knutselopdrachten aan. Kinderen konden doorlopend van 11 tot 17 uur terecht in het museumatelier. De aflevering van 2014 is bijzonder druk bijgewoond!

Project ‘jongerengidsen’

Tijdens het vorige werkjaar was er nogal wat verloop bij de jongeren, met afhakers en nieuwelingen. Bovendien kon het volledige programma door gebrek aan tijd niet worden uitgewerkt. Daarom zijn bij de start van het nieuwe werkjaar 2014-2015 de puntjes op de i gezet en werden de afspraken en het programma scherper omlijnd. Ook is het ritme van de bijeenkomsten iets verhoogd.

Een ploeg van een 10-tal jongeren heeft intussen een drukke agenda afgewerkt:

- Promotie tijdens de cultuurmarkten van Antwerpen (31 augustus) en Turnhout (14 september)
- Kennismaking met de musea, het centrale museumdepot en het archief van Turnhout
- Oefenen van het ontvangen en begeleiden van bezoekers, gastheer of -vrouw bij activiteiten
- Expressie: spreken voor een groep, lichaamstaal, bewegen met je lijf, houding
- Voorbereiding “omadag”, een kaartwedstrijd tussen grootouders en kleinkinderen. Een drietal kaartspelen werden uitgetoetst
- Introductiefilmpjes voor een project “digital story telling” i.s.m. archief en bibliotheek (helaas zijn de filmpjes niet helemaal afgewerkt door langdurige ziekte van de computerdeskundige)

In de Stadskrant van oktober verscheen een interview met twee jongerengidsen onder de enigmatische titel “Ik wil de paus wel eens in het Begijnhofmuseum rondleiden”.

COMMUNICATIE EN PROMOTIE

Algemeen

Voor elk evenement dat TRAM 41 organiseerde werd een strategie uitgekend die zoveel mogelijk op de specifieke doelgroep afgestemd was. De grootste inspanningen en het meeste budget gingen naar de promotie van de tentoonstelling 'Kartonnen Wapens' (voorjaar) en 'Hotel Taxandria', de nieuwe permanente opstelling van het Taxandriamuseum (najaar). Hiervoor werd een **gebalanceerde mix** van gedrukte publicaties, brochures en digitale media gehanteerd. Ook de communicatiekanalen van stad Turnhout en de dienst Toerisme waren een vaste waarde in de beschikbare tools. Verder leidde de samenwerking met andere partners tot een uitbreiding van het bereik.

In de marge van de grote tentoonstellingen werden activiteiten ontwikkeld die een publiek aantrokken dat anders de musea zelden zou binnenstappen: Vlieg door Turnhout, Retourticket naar de prehistorie, Taal in het Park,...

Visibiliteit

Outdoor

Voor de eigen tentoonstellingen werd een campagnebeeld ontworpen door de vaste vormgever van TRAM 41. Het beeld was in het straatbeeld telkens zichtbaar op **vijf kubusdoeken**, affiches, en stoepborden. Info op de **zeven lichtkranten** in de stad gaven het beeld ondersteuning. Voor de twee grotere tentoonstellingen werden gedurende vier weken **vijftig outdooraders** gehuurd in Turnhout.

Aan de gevel van het Speelkaartenmuseum werd een **nieuwe geveldoek** bevestigd.

Indoor

Roll-upbanners en infoschermen zorgden voor een constante aanwezigheid op een aantal openbare plaatsen in de stad. Het campagnebeeld van 'Kartonnen Wapens' prijkte van mei tot einde december op **16 banierdoeken** aan de Ringlaan. Ook de gekende standards voor het object van de maand boden permanent visibiliteit in het Natuurpunt Museum, de bibliotheek, het Stadskantoor, Toerisme & UiT, Kunstforum Würth en de drie eigen musea.

Infoborden

Het dossier rond de **toeristische voetgangersbewegwijzering** en de infoborden werd in 2014 eindelijk gefinaliseerd met de plaatsing van wegwijzers en infoborden. De realisatie was mogelijk met de financiële steun van Toerisme Vlaanderen. Elke locatie van TRAM 41 heeft een infobord met beschrijving en praktische informatie in vier talen en drie foto's van het interieur. Een QR-code leidt online naar meer info.

Drukwerk en distributie

Promotiemateriaal werd gedrukt voor:

	Flyers	Brochure	Affiche
Kartonnen Wapens	17 500 ex	20 000 ex	1 750 ex
Hotel Taxandria		10 000 ex	1 000 ex

De brochures van 'Kartonnen Wapens' en 'Hotel Taxandria' werden **in drie talen** opgesteld (Nederlands – Frans – Engels). Het drukwerk voor de expo 'Mysteries van het Venerabel' werd gerealiseerd door Erfgoed Noorderkempen. Omwille van besparingen werd in de loop van 2014 besloten om **geen uitnodigingen op papier** meer te verspreiden, enkel digitaal.

De distributie van folders en affiches gebeurde door de eigen medewerkers en vrijwilligers naar openbare plaatsen, toerismekantoren, musea en cultuurcentra in de provincie Antwerpen. Voor de promotie van 'Kartonnen Wapens' werden externe firma's ingeschakeld:

- Verspreiding van de folder samen met de cultuurkrant Suiker - in het arrondissement Turnhout
- Rapid Affichage: affiches in het arrondissement Turnhout + grote Vlaamse steden
- Cultureel netwerk Aeolus: gedurende 6 maanden folders op 50-60 locaties in Vlaanderen en Brussel

TRAM 41 heeft permanent een **folderhouder in alle hotels, B&B's en campings** in de stadsregio.

Naar aanleiding van de nieuwe permanente opstelling van het Taxandriamuseum werden de **bewoners van de Begijnenstraat** in september gevraagd om de affiche voor het raam te hangen ter promotie van 'hun' museum. Ongeveer een vijfde van alle bewoners ging hierop in. Een aantal affiches hangt er nog steeds.

De fiche 'Object van de maand' werd maandelijks gedrukt op 400 exemplaren en verspreid via de speciale standaards **op negen locaties** in de stad. Deze standaards bevatten ook de algemene folders van TRAM 41 en de folders van de lopende tentoonstellingen.

Om sportverenigingen te stimuleren hun collecties documenten en voorwerpen te inventariseren en te bewaren liet de werkgroep 'sporterfgoed' een infofolder drukken. Dit gebeurde met de steun van Erfgoed Noorderkempen en TRAM 41 (Stadsarchief).

Al het drukwerk van TRAM 41 droeg de logo's van de provincie Antwerpen, de Vlaamse gemeenschap en stad Turnhout.

Persbenadering

In 2014 nodigde TRAM 41 de pers twee maal uit voor een presentatie. Dit gebeurde naar aanleiding van de expo 'Kartonnen Wapens' en de nieuwe permanente opstelling van het Taxandriamuseum (Hotel Taxandria).

Informerende persberichten werden verstuurd voor:

- de publieksdag 'Retourticket naar de prehistorie'
- de expo 'Mysteries van het Venerabel'

- de zomeractiviteiten van TRAM 41
- het bezoek van de ambassadeur van Japan aan het Speelkaartenmuseum
- de expo 'Spelen met Kunst'

De info werd meestal goed opgepikt door **regionale journalisten** van Gazet van Antwerpen, Het Nieuwsblad, Het Laatste Nieuws, Radio 2, Radio TOS, Cultuurkrant Suiker, de digitale krant Gazet van Turnhout. De regionale televisiezender **RTV** maakte nieuwsreportages over 'Retourticket naar de prehistorie', 'Kartonnen Wapens' en 'Hotel Taxandria'.

De keuze van de perscontacten gebeurde telkens in functie van de aard en de doelgroep. Vooral de expo 'Kartonnen Wapens' genoot nationaal (en internationaal) meer aandacht met artikels in 'Flanders Today', Mest-magazine (NL), Klasse voor leerkrachten, Cava, Magazine As de Trefle (Bulletin de l'Association des Collectionneurs de Cartes et Tarots).

Ook 'Mysteries van het Venerabel' kreeg meer dan de gewone belangstelling: redactionele artikels in Geschiedenis, Katholiek Nieuwsblad (NL), Kerk & Leven.

Het crowdfundingproject 'Geef de Turnhoutse begijnen een stem!' dat in december 2013 startte, kreeg in 2014 nog heel wat opvolging met **interviews op Radio 1, Radio 2, artikels in De Standaard, Kerk & Leven, Tertio**. Een greep uit de persartikels vindt u in bijlage 4.

(Film)opnames

Vlaanderen Vakantieland zakte in 2014 **tweemaal** af naar Turnhout. Op 27 en 28 september werd een reportage over 'Kartonnen Wapens' uitgezonden in een aflevering over Wereldoorlog I in de provincie Antwerpen. En op 19 oktober verscheen een filmpje op de website en de facebookpagina van Vlaanderen Vakantieland waarin Tatyana Beloy van op de Markt in Turnhout een oproep deed om deel te nemen aan de wedstrijd 'Win een overnachting in Hotel Taxandria'.

100 % Cultuur, een cultuurprogramma van de Provincie Antwerpen dat zowel op RTV als ATV uitgezonden wordt, maakte een reportage over 'Kartonnen Wapens'. De uitzending vond plaats op 23 en 24 april.

Ook VRT-redactrice Lieselot Terryn maakte beelden over de tentoonstelling. Ze werden uitgezonden via deredactie.be

Jana Germanus, fotografiestudente aan Narafi Brussel, betrok het Taxandriamuseum bij haar **afstudeerproject**. Zij maakte fashion shots in het museum waarbij de modellen gekleed waren in prachtige historische jurken. Het museum heeft de toestemming gekregen om een aantal opnames te gebruiken voor de museale promotie.

Publiciteit

Naast de persartikels was TRAM 41 terug te vinden in heel wat **gedrukte publicaties**, al dan niet tegen betaling. Een budget werd uitgetrokken voor opname in:

- 365 dagen: halve pagina met vermelding van de drie musea – voorjaar 2014
- Cult (cultuurbijlage de Morgen) – 27 augustus 2014 – Programmaoverzicht najaar 2014 + afzonderlijke artikels over 'Kartonnen Wapens' en 'Hotel Taxandria'
- 100 % expo: editie juni 2014 – volledige achterpagina voor 'Kartonnen Wapens'
- Katholiek Nieuwsblad: 4 edities in mei-juni voor 'Mysterie van het Venerabel'

TRAM 41 is **partner van Cultuurkrant Suiker**. Bijna maandelijks publiceerde het blad ook in 2014 artikels over de musea of het archief. Suiker behoudt echter steeds de redactionele vrijheid over de artikels. Uitgebreide interviews verschenen naar aanleiding van de tentoonstellingen 'Kartonnen Wapens' (met Filip Cremers) en 'Hotel Taxandria' (met Karl van den Broeck en Sofie Wilder).

Vaste waarden in de promotie van TRAM 41 zijn een aantal gratis gedrukte kanalen:

- Stadskrant
- Stadsnieuws
- UiT-magazine
- Taxandria Nieuws
- Begijnhofkrant
- Cultuurtoeter
- Turnhout Speelt
- Tentoonstellingsagenda OKV
- Artplatform

Digitale media

Elke locatie van TRAM 41 beschikt over een eigen website om de werking te tonen: www.stadsarchiefturnhout.be – www.speelkaartenmuseum.be – www.taxandriamuseum.be – www.begijnhofmuseum.be. De overkoepelende webpagina www.tram41.be heeft een doorverwijzende functie.

Voorlopig is de info enkel in het Nederlands te raadplegen. De plannen om dit open te trekken naar de vier landstalen werden niet gerealiseerd omdat de stedelijke website in de loop van het jaar technisch zou worden omgeschakeld van Ego 3 naar Ego 4. Vermits de expo 'Kartonnen Wapens' een internationaal publiek zou kunnen aantrekken werd de meertalige info via pdf's op de site aangeboden. De verschillende websites werden minstens wekelijks aangevuld.

Het aantal **abonnees op de maandelijkse nieuwsbrief** van TRAM 41 **nam met 20 % toe**. (van ongeveer 1 000 naar 1 250) Ook nieuwsbrieven van partners vermeldden systematisch info over TRAM 41: cultuur, cultuurtoeter, toerisme, Erfgoedcel Noorderkempen, onderwijs.

Wat sociale media betreft is TRAM 41 bijzonder **actief via Facebook**. De overkoepelende facebookpagina had einde 2014 **475 'vrienden', 25 % meer dan in 2013**. De pagina biedt een volledig overzicht van de activiteiten van de vier TRAM 41-locaties. Bijna dagelijks werden boodschappen gepost, ook over de werking achter de schermen. Vooral voor het crowdfundingproject 'Geef de Turnhoutse begijnen een stem!' was het medium bijzonder geschikt. Het promotiefilmpje en de updates werden veelvuldig gedeeld.

Alle activiteiten van TRAM 41 verschenen op **'Uit in Turnhout'**. Voor tentoonstellingen ontwierp de grafisch vormgever telkens een **e-mailhandtekening**.

Verder maakte TRAM 41 het hele jaar door gebruik van diverse digitale kanalen: tento.be, Klasse, Artplatform, Archeonet, ... Allerhande websites over daguitstappen en activiteiten horen hier ook bij. Afhankelijk van de activiteit stuurden de communicatiemedewerkers directe mailings naar de diverse doelgroepen.

(Promotionele) evenementen

Promotioneel nam TRAM 41 deel aan de volgende evenementen:

- Onderwijsmarkt tijdens de Onderwijstr(o)efdag op 4 juni: promotie van educatief aanbod voor (Turnhoutse) scholen - i.s.m. de dienst Welzijn en Klasse
- Cultuurmarkten Antwerpen (31 augustus) en Turnhout (14 september): promotie van de najaarsactiviteiten - met de jongerengidsen als promotieteam.

TRAM 41 richtte zelf een aantal acties / activiteiten in om de museumdrempel te verlagen, de beoogde doelgroepen te bereiken of een nieuw publiek aan te trekken.

- Retourticket naar de Prehistorie – Taxandriamuseum
- Picknick in de tuin van het Taxandriamuseum
- Vlieg door Turnhout – alle museumlocaties
- Zomer in de musea: gratis toegang op een vaste dag in de week
- 'Waan jezelf heer of vrouw van Turnhout' – Taxandriamuseum
- Fototentoonstelling 'Wereldberoemd in Turnhout' in WZC Sint-Lucia
- Ter voorbereiding van een bezoek aan het Taxandriamuseum bezocht gids Trees Voorts WZC De Wending om de bewoners in hun eigen omgeving te vertellen over het verhaal van 'Hotel Taxandria'. Het bezoek is gepland in januari 2015.
- Wedstrijd 'Win een overnachting in Hotel Taxandria'
- Jaarlijks verschijnt een bon in de Stadskrant waarmee elk Turnhouts gezin een museum naar keuze gratis mag bezoeken.

Meer info zie: tentoonstellingen en activiteiten.

Samenwerking

Een aantal vaste partners zorgde ervoor dat de promotie vanuit TRAM 41 een ruimer bereik kreeg of dat een andere doelgroep aangesproken werd.

- Erfgoed Noorderkempen
- Toerisme & UiT
- Dienst Communicatie stad Turnhout
- Dienst Gelijke Kansen
- MOOOV, films met zicht op de wereld: overeenkomst waarbij workshops aangeboden werden in ruil voor promotionele aandacht, met wederzijdse ticketactie. Dit jaar was de samenwerking gefocust op 'Kartonnen Wapens'
- OCMW
- Stedelijk museum Hoogstraten

TRAM 41 ALS BEDRIJF

Overleg

Beheersorgaan TRAM 41

De museumraad bestaat uit de stafmedewerkers van TRAM 41, de schepen voor cultuur en vertegenwoordigers van de drie vriendenkringen en de Cultuurraad. De raad vergaderde op 3 februari, 7 april, 10 september, 27 oktober en 8 december.

Stafcel

De stafcelmedewerkers van TRAM 41 vergaderen om de twee weken. Om de twee vergaderingen zijn ook de locatieverantwoordelijken van de musea erbij aanwezig.

Overig overleg

TRAM 41 overlegde in 2014 met volgende partners:

- Kerkwerk Multicultureel Samenleven: voorbereiding tentoonstelling 'De ander verbeeld. Verbeeld gevaar' (Begijnhofmuseum, 2015)
- museum Hoogstraten + Erfgoedcel Noorderkempen: afstemming beleid
- OCMW Turnhout en dienst Gelijke Kansen: visietekst over structurele samenwerking voor doelgroep senioren
- GSVD, over invoering "pluspas"
- Forum Vlaamse Vrouwen: voorbereiding "middeleeuwse week" 2015
- Wandelclub AWSV: organisatie en evaluatie evenement "Turnhout by night"
- Toerisme en UiT
- FARO: opstarten traject voor begeleiding van naamsverandering
- ERCO: advies over verlichting Hotel Taxandria
- brainstorm over toekomst Jakob Smitsmuseum, 't Kristallijn, Mol
- BAZART: mogelijkheden structurele samenwerking nieuwe jeugdbeweging van Mooss vzw
- Gabbers & Co (buitenschoolse opvang Begijnenstraat): mogelijkheden structurele samenwerking
- Lokale economie: voorbereiding dossier label 'Pure Kempen'
- Archeologische Dienst Antwerpse Kempen: voorbereiding dossier 'onroerend erfgoeddepot'
- Prisma (inburgeringscursussen voor anderstalige nieuwkomers): mogelijkheden structurele samenwerking
- klankbordgroep over toekomst Karrenmuseum, Essen
- Meduceum: mogelijkheden structurele samenwerking
- Mu-se: voorbereiding samenwerking Hotel Taxandria

TRAM 41 organiseerde regelmatig overleg over verschillende thema's:

- Algemene personeelsvergadering TRAM 41
- Overleg museumgidsen
- Werkgroep publiekswerking en communicatie
- Werkgroep behoud en beheer
- Werkgroep registratie
- Werkgroep archief en bibliotheek
- Werkoverleg poetsploeg
- werkoverleg stadsarchief

Vertegenwoordiging

TRAM 41 werd vertegenwoordigd in diverse interne en externe overlegorganen:

- Sectoroverleg Cultuur en Vrije Tijd stad Turnhout
- Dagelijks bestuur en stuurgroep Erfgoedcel Noorderkempen (projectvereniging)
- ICOM Vlaanderen vzw – diensthoofd is voorzitter
- European Museum of the Year Association
- Werkgroep drukkerijmusea o.l.v. MIAT
- Werkgroep industrieel erfgoed
- International Playing Card Society (IPCS)
- Kring van Archivarissen in de Provincie Antwerpen (KAPA) – archivaris is voorzitter
- Vlaamse Vereniging voor Bibliotheek- Archief en Documentatie (VVBAD)
- Werkgroep interne communicatie stad Turnhout
- Redactieraden Stadskrant en UiT-magazine
- Werkgroep 'Turnhout Speelt'

Personeel

Algemeen

In 2014 waren vier medewerkers door ziekte en twee door een arbeidsongeval langdurig afwezig. Hierdoor kwamen vooral de algemene administratie, het onderhoud van de musea en de baliepermanentie zwaar onder druk te staan. Stefanie Schmidt kon met een tijdelijk contract als onderhoudsmedewerker aan de slag. Voor de langdurige afwezigheid van Kathleen Aerts, administratief medewerker, werd gepoogd om via een *interne mutatie* een oplossing te zoeken. Eind 2014 nog zonder resultaat.

Gareth Van der Velde startte op 16 mei 2014 als suppoost in het Speelkaarten- en Begijnhofmuseum ter vervanging van Chris De Bie, die in juni 2013 ontslag nam. Gareth werkte voordien als bewaker in cultuurcentrum De Warande.

Ingrid Zegers startte via *interne mutatie* vanuit Jeugdcentrum de Wollwei op 15 juli als administratief medewerker in het Stadsarchief ter vervanging van Kathleen Wijnen, die in 2013 naar de dienst Burgerzaken verhuisde.

De jaarlijkse receptie voor vrijwilligers en personeelsleden van TRAM 41 ging op 20 februari door in het Taxandriamuseum.

Tijdens het Bier & Pizzamoment (personeelsuitstap) voor het personeel en de vrijwilligers van TRAM 41 werd op maandag 8 september een 'geocache' zoektocht gedaan in de Ponyhoeve te Turnhout.

Bier & Pizza 2014

Een aantal opleidingen werden gevolgd door verschillende medewerkers, o.a. 'change management', deelname aan het Groot Onderhoud, de Masterclass van John Falk 1-2/12 (Tongeren), studienamiddag voor leeszaalmedewerkers, Summer School samen met National Archives, "Education Service" (georganiseerd door FARO), 'onderhoud in het depot', enz. Een gedetailleerd overzicht kan op aanvraag worden bezorgd. Verder werden werkbezoeken afgelegd aan o.m. het Scheepvaartmuseum Amsterdam, Louvre Lens (F), IJzertoren, Red Star Line Museum, Texture Kortrijk.

Museumgidsen

De museumgidsen kregen een opleiding over de nieuwe vaste opstelling in Hotel Taxandria en over de expo 'Kartonnen Wapens' in het Speelkaartenmuseum.

Met pijn in het hart moesten we afscheid nemen van Bie de Vel, jarenlang gids in het Taxandria- en Speelkaartenmuseum.

Vrijwilligers

TRAM 41 kon in 2014 beroep doen op enkele tientallen onbezoldigde vrijwilligers, zowel in het Nationaal Museum van de Speelkaart (o.m. als drukkers) als in het Stadsarchief (registratie en inventaris). Enkele zijn werkzaam als 'jongerengidsen'.

Stagiairs

TRAM 41 begeleidde in 2014 volgende stagiairs:

- Thomas More
- Thomas More
- GOCI
- Peter Van Loock: zoektocht Taxandriamuseum en oorlogsbinken
- Elien Khouri: aanpassing zoektocht Taxandriamuseum
- Kasper Snoeck

Financieel beleid

De jaarrekening van TRAM 41 werd bij het ter perse gaan van dit jaarverslag nog niet goedgekeurd door de gemeenteraad. Een voorlopige versie vindt u als bijlage 3.

In 2014 kwam er een evaluatie van de procedure voor kastekorten na overleg met de stadsjuriste en de financiële dienst.

Er liepen onderhandelingen met Cartamundi over de inrichting van een tentoonstellingsvleugel met hedendaagse toepassingen van speelkaarten.

Renovatie nieuwe tentoonstellingsvleugel in Museum van de Speelkaart

BIJLAGEN

Bijlage 1: Aanwinsten

Wijze van verwerving	Titel	Datering	Omvang
Schenking	4 foto's van de Tijlstoet		4 foto's
Schenking	Foto's, trouwboekje en medaille 14-18 van Jos Pouillon en familie	ca. 1914-1930	10 foto's, 1 trouwboekje, 1 medaille
Schenking	3 kaffen met liedjesteksten en krantenknipsels (1960-1994); foto's, 2 albums met foto's en krantenknipsels, persoonlijke documenten; 2 portretten van Karel Van Herck en zijn vrouw (Fons Roggeman), baton	1960-1994	2 dozen, 2 schilderijen, 1 baton
Schenking	Ingekleurde tekening van de Theobalduskapel (L. Van Ravestyn), affiche van feestdag in de Theobalduskapel en foto van OLV-beeld in processie van de familie Prinsen (man links is dhr. Prinsen)	1930-1960	
Schenking	Knipselboek gemaakt door leerlingen van het Koninklijk Atheneum van Turnhout naar aanleiding van een schoolbezoek aan Parijs, voor leraar Didier Berger en zijn echtgenote	1960	
Schenking	Beeldje onder kleine glazen stolp voorstellende een "Vlucht naar Egypte"	onbekend	
Overdracht	Dossiers inzake stadsgebouwen		160 dozen
Overdracht	Archief van de Koninklijke Verbodering Stad Turnhout		17 dozen
Schenking	August Snieders en zijn Tijd - I	gedrukt in 1925	1 boek
Schenking	56 videobanden met opnames van optredens door De Franciscusgezellen	1992-1999	56 videobanden
Schenking	Archief en boeken van Raf van den Eeckhaut betreffende geschiedenis en toponomie van de Kempen	1942-2000	2 grote dozen met boeken, thesis (3 banden) en bijhorende tekeningen op rol
Schenking	Archief van Rhino (voorheen) Technico, handbalclub	2002-2013	3 archiefdozen en 2 classeurs
Overdracht	Dossiers inzake foren en kermissen	1956-1973, 1974-1999 en 2002-2004	28 archiefdozen
Bewaargeving	Archief van het Broederschap van het Allerheiligste Sacrament des Altaars: verslagboek (1744-), plan voor het uitvoeren van herstelling (1929), affiche, geschreven tekst	1744-1929	
Schenking	Huisvljijt begijn Octavie Van Genechten	Einde 19de eeuw	1 stuk
Bewaargeving	Archief van het Broederschap van het Allerheiligste Sacrament des Altaars: Manuaal (18e eeuw)	18e eeuw	1 stuk in envelop
Overdracht	Overdracht Wegen, Groen en Mobiliteit 2014		Nr. 1-85
Overdracht	Overdracht Sport 2014		
Schenking	Biographie universelle ou dictionnaire historique des hommes q ui se sont fait un nom	1838-1839	encyclopedie, 5 delen
Overdracht	Verslagen van de Buurtraad (digitaal)	2007-2014	93,5 MB
Overdracht	Archief van Eric Vos, schepen	1989-1990 en 1991-1992	4 classeurs

Schenking	Archief van de familie Nuyens, vooral van Louis Nuyens, sigarenfabrikant	1912-1970	3 dozen
Schenking	Archief van Tony De Preeuw, betreffende zijn politieke carrière	1970-1993	1 omslag
Schenking	Huisweefgetouw	begin 20ste eeuw	1 stuk
Schenking	Archief van Karel Engelen	1953-1968	1 lage doos
Schenking	Archief van CLG Onthaal (Centrum Levens- en Gezinsvragen)	1968-2005	20 dozen
Overdracht	Vreemdelingendossiers	1946-1981	66 dozen en 1 dossier
Overdracht	archiefstukken uit het Stadsarchief Turnhout (uit nalatenschap van Piet Korteweg die in 1936-1945 in Turnhout woonde)	17e-19e eeuw	1 omslag
Schenking	Archief van Eugeen van Autenboer, 1910-2005	1910-2005	146 inventarisnummers
Overdracht	Notulen van de Gemeenteraad (2003-2008) en Notulen van het college (2004-2008)	2003-2008	34 banden
Schenking	"Het gheestelyck palays der beggyn-hoven" en "Het geestelyck kaart-spel met herten troef"	1628 en 1746-1751	2 boeken
Schenking	Ik bid al, , Broeder Ambrosius, Brepols Turnhout; Ik bid, J. Eikeler, Brepols Turnhout; Missel Quotidien vespéral et rituel, dom Gérard, Brepols Turnhout; Het heilig offer, Br. Ambrosius, Brepols - Turnhout; Volledig dagelijksch misboek en vesperale, hh. Peeters, Spichal - Turnhout (2 exemplaren); Romeins missaal voor allen, J. Windey, Proost - Turnhout; Dagmissaal, [s.n.], Brepols - Turnhout; Met Jezus in mis en lof [titelpagina ontbreekt] Mijn Vriendje, Ziehier een boekje, ...; De heilige evangeliën en de handelingen der apostelen, Poukens J.B., Brepols - Turnhout		10 kerkboekjes, gedrukt te Turnhout
Schenking	kantkussens, kantpatroon, spoel en vele kantklosjes	1901-1925	2 kantkussens, kantpatroon, spoel en vele kantklosjes
Schenking	Gebedenboekje, De kleine getijden van de H. Maagd Maria	6/08/1941	1 boekje
Schenking	Gedichtenboek Louis Racine	1817	1 boekje
Schenking	1 Doos (kinder)missaaltjes	20e eeuw	40 boekjes
Schenking	bidprentjes betreffende Turnhout en regio	20e eeuw	5 dozen en 2 zakken
Schenking	Foto's, prentjes, brief	ca. 1933	1 omslag
Overdracht	Archief van Cultureel Centrum De Warande	1972-2009	800 archiefdozen, dozen met videobanden en affiches
Schenking	Ontwerptekeningen op kalkpapier van Edward Daems	begin 20ste eeuw	3 pakketjes
Aankoop	J.M. Culverhouse (1820-ca. 1891), Kaartspelers bij kaarslicht, olieverf op paneel		
Aankoop	Delftse tegel met kaartspeler, ca. 1620-1640		
Schenking	Collectie foto's en Ansichtkaarten met kaartspelende soldaten uit de Eerste Wereldoorlog		
Schenking	Productie monsters Cartamundi nv, ca. 10 paletten, voor selectie aan de deur		

Bijlage 2: Overzicht van het vernietigd stedelijk archief

Titel	Archiefvormer	Datering	Omvang
Aanvraagformulieren voor notarisbrieven	Milieu	1995-2008	3,00 meter
Afrekening Cassandra BZ (2008 – 2011), minuten overlijden en huwelijken (2002-2003), Randmeldingen nationaliteit – adoptie – huwelijk en echtscheiding tem 2002	Burgerzaken	2002-2011	3,00 meter
Ingekomen toelatingen tot begraving	Burgerzaken	1950-2010	1,50 meter
Verslagen verhuizers 2003 (3 boeken); Ambtelijke schrappingen 2002-2003 (2 boeken); Vertrekkers 2001-2002-2003 (14 boeken); Interne verhuizers 2001-2002-2003 (26 boeken); Aankomsten/binnenkomers 2001-2002-2003 (30 boeken); Vreemdelingen inschrijving bevolkingsregister 2002-2003 (1 pak)	Burgerzaken	2001-2003	4,00 meter
Algemene briefwisseling van Eric Vos als schepen (2006-2012), dubbels van facturen en bestelbons van de Sportdienst (2008-2010)	Sport	2006-2012	1,00 meter
"Kermis. Vroegere pachters", individuele dossiers per pachter: bevat contracten, overeenkomsten, invorderingsstaten	Facility Management	1977-2004	0,60 meter
Kopijen van schriftelijke examens of proeven en opgaven van mondelinge examens en proeven	Stedelijke Basisschool	1990-1994	3,00 meter
Archief van Eric Vos, schepen van cultuur en sport: ingekomen brieven met geringe informatie: beleefdheidsbriefwisseling, uitnodigingen	Vos, Eric	1989-1990 en 1992-1993	0,50 meter
Fotokopieën van politiereglementen gemaakt in het kader van een onderzoek (1979-1980), uittreksels van de GR betreffende politiereglementen (1973-1975), documentatie betreffende politiereglementen	Stadsbestuur	1979-1980	0,30 meter
Archief van het Secretariaat (zolder stadhuis): dubbels van notulen van het college (1977-1993), uittreksels van collegebesluiten (1984-1985), uitnodigingen aan de raadsleden (1987-1989), uittreksels betreffende verhuringen van woningen door het OCMW (1974-1976), dubbels van bestelbons en facturen (1999-2002), documentatie	Stadsbestuur	1977-2002	1,00 meter
Dossiers inzake de aanvraag van een inbraakpremie	Preventie	1995-2000	0,80 meter
gen nota's rond contacten met huurders die in een appartement van het patrimonium van de stad gewoond hebben of er nog steeds wonen	OCMW	1998-2012	15 dossiers

Bijlage 3: Voorlopig financieel verslag 2014 (stand 9/3/2015)

UITGAVEN

personeelskosten		1.435.854,66
<u>investeringen in vaste activa</u>		
gebouwen		21.555,60
<u>kosten inhoudelijke werking</u>		
<u>behoud en beheer</u>	totaal	15.981,93
restauratie	3.624,44	
conservatiemateriaal	12.357,49	
<u>publiekswerking</u>		99.667,27
<u>collectievorming</u>	totaal	10.684,93
collectiestukken	4.735,00	
boeken, documentatie	5.949,93	
wetenschappelijke werking		n.v.t.*
<u>andere kosten</u>		
administratieve werkingskosten		1.614,87
technische werkingskosten		13.021,36
<u>werkingskosten gebouwen</u>	totaal	143.781,44
werkingskosten	131.281,49	
verzekeringskosten	7.300,00	
huur gebouwen	5.200,00	
toelagen aan Meduceum & stichtende verenigingen		21.500,00
TOTAAL UITGAVEN		1.763.662,06

INKOMSTEN

verhuur tentoonstellingsmateriaal		239,00
ticketverkoop en verkoop museumshops		26.976,01
diverse operationele opbrengsten	totaal	8.700,81
sponsoring/crowdfunding*	2.808,70	
subsidies provinciebestuur		125.000,00
TOTAAL INKOMSTEN		160.915,82

* zie personeelskosten

* crowdfundingproject 'Geef de Turnhoutse begijnen een stem'

Bijlage 4: Krantenartikels 2014

ONDERWERP ARTIKEL	TIJDSCHRIFT – KRANT / DATUM
Ensemble Psallentes brengt de Begijnprocessie	Suiker juni 2014
Gezangen uit het Begijnhof	De Streekkrant 18 juni 2014
Cardboard Weapons	Flanders Today 21 mei 2014
Kartonnen Wapens	Het Nieuwsblad 5 juni 2014
Kartonnen Wapens	Suiker 1 november 2014
Uniek naslagwerk verzamelt Turnhoutse priesters	Gazet van Antwerpen 15 mei 2014
Turnhout schenkt bijenbib	Gazet van Antwerpen 6 december 2014
Hotel Taxandria	Suiker 1 september 2014
Taxandriahotel 2.0 is hotel met negen kamers	Gazet van Antwerpen 11 september 2014
Welcome to the hotel Taxandria	Flanders Today 15 oktober 2014
Tijdens zomer opnieuw picknicken op de Grote Markt	Het Nieuwsblad 3 juli 2014
Turnhouts verleden bewaard	Gazet van Antwerpen 24 oktober 2014

Ensemble Psallentes brengt 'De begijnenprocessie'

FOTO: MARCEL VAN COILE

TURNHOUT – Op zondag 22 juni presenteert ensemble Psallentes gezangen van Vlaamse begijnen. Artistiek directeur Hendrik Vanden Abeele stelde speciaal voor dit programma een groep van zes jonge zangeressen samen. Het repertoire bestaat uit antifonen, hymnes en responsoria uit verschillende zestiende- en zeventiende-eeuwse bronnen, afkomstig van de begijnhoven van Brugge, Antwerpen, Mechelen en Amsterdam. Ook Turnhout zal vertegenwoordigd zijn met een aantal liederen uit het zestiende-eeuwse processionale, waarvoor een paar maanden geleden een succesvol crowdfundingproject liep, waardoor het gedigitaliseerd kan worden. In afwachting van een volledige opname op cd kan je op 22 juni al een paar gregoriaanse liederen beluisteren! Het concert vindt plaats in de Heilig Kruiskerk in het Begijnhof en start om 15 uur.

Tickets kosten 15 euro en zijn ter plaatse in de kerk te koop, of vooraf bij Toerisme & UiT, Grote Markt 44, Turnhout, 014 44 33 55.

Gezangen uit het begijnhof

TURNHOUT - Op zondag 22 juni brengt Psallentes gezangen van Vlaamse begijnen. Artistiek directeur Hendrik Vanden Abeele stelde speciaal voor dit programma een groep van zes jonge zangeressen samen. Het repertoire bestaat uit antifonen, hymnes en responsoria uit verschillende 16de en 17de eeuwse bronnen afkomstig van de begijnhoven van o.a. Brugge en Antwerpen. Het concert vindt plaats in de Heilig Kruiskerk in het Begijnhof en start om 15 uur. Tickets kosten 15 euro en zijn te koop bij Toerisme Turnhout op de Grote Markt.

DE STREEKKRANT 18 JUNI 2014

SUIKER 1 JUNI 2014

Cardboard weapons

Exhibition explores propaganda powers of card games in war trenches

Jenne Starckx

As the centenary of the start of the First World War creeps ever closer, the pain and suffering experienced by soldiers and citizens alike is increasingly taking centre stage in the arts. The National Playing Card Museum in Turnhout offers some welcome relief in its war-themed exhibition, which focuses entirely on the role of playing cards in the trenches, hospitals and war strategy rooms.

Although kings, queens and jacks couldn't fire rifles, they gradually came to be seen as 'cardboard weapons'. According to Filip Cremers, curator of the National Playing Card Museum, metaphors based on card game terminology always become popular in the run-up to wars and armed invasions.

"What Russia is doing right now in Ukraine, you could call a brag," he says. "We can only guess what card they'll play next. Similarly, the European superpowers that set the world on fire 100 years ago didn't realise that some of them were playing bluff poker."

In August of 1914, the countries' diplomatic game of poker resulted in the outbreak of the First World War. By the end of that year, playing cards made an appearance in the muddy trenches.

The exhibition in Turnhout explores the role of playing cards at the front. For ordinary soldiers on either side, decks of cards often represented their only pastime. "War can be boring," says Cremers. "We very often remember wars because of their battles and their victories, but the fact is that the First World War consisted of long periods of waiting. In trenches, hospitals and camps, the days were pretty long. To pass time, soldiers played games."

War-time card decks served propaganda, counter-propaganda and instructional purposes

But the generals in the war rooms and the politicians at home saw another reason to embrace the soldiers' beloved hobby. Sure, the card games were an easy way to provide occupational therapy, but they also proved a convenient tool for more weighty issues like the soldiers' morale, perception of the enemy, and a (limited) form of internationalisation. The Germans were the first to recognise these special powers of playing cards. When their large army couldn't advance beyond a 600-kilometre network of trenches at the Western front, they began promoting playing cards as *kriegswichtig*, or strategically important.

German hearts and spades became the cardboard equivalent of ammunition - hence the exhibition's title *Kartonnen wapens*, or cardboard weapons.

"The Germans produced three of these propaganda decks," Cremers explains. "They depicted German war heroes, famous generals and battle scenes. Production of these decks reached the astronomical number of one million by the final year of the war."

The exhibition highlights another interesting fact about the "trench

cards". As the war dragged on, seemingly endlessly, new combat technologies came into play, so new decks had to be designed, produced and sent to the front. In 1918, just a couple of months before the war ended, a new card game depicting the just-established German air force made its debut at the frontline.

But good propaganda doesn't just glorify one's own party, it also blackens the opponent. The Germans developed a set of "counter-propaganda decks". On view in the exhibition are cards with caricatures of Serbian King Peter; Russian Tsar Nicholas, or "Nicky"; and Winston Churchill, the not-yet-so-famous First Lord of Admiralty of the British Empire.

Luckily for the card-makers, the Germans had so many enemies they could fill an entire deck without the same figure having to be used multiple times.

Although the Germans started the

"cardboard war", the Allies quickly caught on. The French eventually proved the undisputed masters of counter-propaganda. In a 1915 satirical cartoon, German Emperor Wilhelm is shown playing his last card ... the jack of spades. The card depicts the Bulgarian Tsar Ferdinand, a Germany ally - but not a very strong or reliable one.

For the Allies, card games also served another goal. With the English soldiers - and from 1917 on the Americans - fighting side by side with the French and Belgians, cards were also used to teach the English-speaking troops basic French vocabulary.

In one deck, made especially for American soldiers, a popular soldiers' song was translated into French. Other decks depicted the banners and colours of the allies' regiments and fleets so that the soldiers learned who they were fighting with - and against.

The images weren't the only aspect of the cards to change during the course of the war. As the situation in the trenches worsened, the cards were given an extra layer of varnish so they would better withstand the harsh conditions.

Miniature cards that fit in soldiers' uniforms were also produced - "pocket decks" *avant la lettre*. And last but not least, some armies even developed accessories to ensure that soldiers who lost a hand or arm on the battlefield could still play cards in the hospital.

Until 31
December

National Playing Card Museum
Druivenstraat 18, Turnhout
► www.speelkaartenmuseum.be

tot 31.12 EXPO

KARTONNEN WAPENS

TURNHOUT In de tentoonstelling 'Kartonnen Wapens' komt geen militaire of politieke geschiedenis aan bod. De expo bekijkt de Eerste Wereldoorlog vanuit een alternatieve, onbekende invalshoek en laat speelkaarten de bezoeker tot in de loopgraven voeren. Het kaartspel was zowat de enige vorm van tijdverdrijf in deze donkere geulen. (mto)

INFO Nationaal Museum van de
Speelkaart - TRAM 41,
Druivenstraat 18, Turnhout
www.speelkaartenmuseum.be

HET NIEUWSBLAD 5 JUNI 2014

Kartonnen wapens

TURNHOUT – Tot eind 2014 is in het Nationaal Museum van de Speelkaart in Turnhout nog de tentoonstelling 'Kartonnen wapens' te zien. De expo toont de belangrijke functie die speelkaarten hadden tijdens de Eerste Wereldoorlog: als middel om de verveling tegen te gaan, als propaganda, als een handige manier om vaardigheden en een vreemde taal aan te leren of als medium om de toekomst te voorspellen.

Oorlog is verveling. Vaak worden oorlogen herinnerd aan de hand van veldslagen en overwinningen, maar de werkelijkheid is minder spectaculair. Oorlogen bestaan uit lange periodes van wachten en eentonigheid. Ook in hospitalen en kampen duren de dagen eindeloos. Om de tijd te doden, spelen soldaten spelletjes. Tijdens de Eerste Wereldoorlog is het kaartspel alomtegenwoordig. Het is nagenoeg de enige vorm van tijdverdrijf die in de loopgraven kan worden beoefend. De Duitse overheid schat het belang van speelkaarten dan ook hoog in en promoveert ze tot 'kriegswichtig'. De fabricage van kaartspellen is voor de oorlogsvoering even essentieel als munitie! Aan en achter het front verdrijft het kaartspel de verveling.

Maar speelkaarten vervullen nog andere functies. Ze worden ingezet als middel om militaire vaardigheden aan te leren, of als propaganda pro en contra. Kortom, als 'kartonnen wapens'. In onzekere tijden blijken de kaarten bovendien onmisbaar om de toekomst te voorspellen.

De tentoonstelling 'Kartonnen wapens' bekijkt de oorlog vanuit een vergeten of onbekende invalshoek. De expositie toont in zes hoofdstukken nooit of zelden geziene originele objecten, waaronder heel wat foto's. Het materiaal komt uit de eigen collectie van het Museum van de Speelkaart en uit de private verzameling van Alex Clays (Lokeren).

SUIKER NOVEMBER 2014

Uniek naslagwerk verzamelt Turnhoutse priesters

Gazet van Antwerpen,
Do. 15 Mei 2014, Pagina 23

Turnhout Turnhoutenaar Willy Van Sprengel, die vroeger leerkracht in de lagere school van het Sint-Victor was, schreef een naslagwerk over de priesters van Turnhout. Turnhoutse priesters - priesters in Turnhout. 1800-2013 is 174 pagina's lang en telt maar liefst 539 priesters. Het is een uniek werk.

Turnhout

Turnhoutenaar Willy Van Sprengel, die vroeger leerkracht in de lagere school van het Sint-Victor was, schreef een naslagwerk over de priesters van Turnhout. Turnhoutse priesters - priesters in Turnhout. 1800-2013 is 174 pagina's lang en telt maar liefst 539 priesters.

Het is een uniek werk.

Twee jaar lang werkte Van Sprengel aan zijn huzarenstuk. Het uiteindelijke resultaat is een naslagwerk waarin 539 priesters vermeld worden met geboortedatum, wijding, functies en eventuele sterfdatum.

"Het gaat niet enkel om de priesters die oorspronkelijk uit Turnhout afkomstig zijn, maar ook om priesters die van elders in onze stad terecht kwamen. 271 priesters in het boek zijn effectief in Turnhout geboren, de anderen niet", legt Van Sprengel uit.

21.000 doodsprentjes

Hij trok voor zijn zoektocht naar het Turnhoutse stadsarchief waar hij alle bidprentjes en doodsbrieven nakeek. "Namiddagen lang heb ik er gezeten. Zelf heb ik thuis 21.000 doodsprentjes van Turnhoutenaren, in het archief vond ik de inwijkelingen. Ondertussen schreef ik ook naar alle nog levende priesters en naar de heemkundige kringen", vertelt hij. Turnhoutse priesters - priesters in Turnhout.

1800-2013 is dankzij een gedetailleerde indexering heel overzichtelijk.

De priesters zijn alfabetisch geordend, per geboorteplaats of per domein. Het werk is gespekt met 43 foto's. Uit het werk wordt duidelijk dat het aantal priesters als maar schaarser wordt en dat ze steeds meer functies uitvoeren.

"Vroeger gaven de priesters eerst les. Daarna werden ze onderpastoor en pas nadien pastoor van een parochie. Nu worden ze direct pastoor, meestal van meerdere parochies."

Privéarchief

Het is niet de eerste keer dat Van Sprengel zich verdiept in het gelovige leven van de Turnhoutenaren.

In 2011 schreef hij 'Kloosterlingen in Turnhout. Annonciaden tot Zwartzusters'.

Voor zijn werken valt hij terug op een uitgebreid privéarchief. "Ik hou sinds 1969 alle artikels over Turnhout uit de Gazet van Antwerpen bij, nu zijn dat ondertussen vier kaften per jaar."

"Ik hou alles bij, zoals enveloppen met logo's of reclamefolders.

De enige voorwaarde is dat het uit Turnhout komt. Het hoeft voor mij niet oud te zijn, iets van vandaag is morgen heemkunde."

Turnhoutse priesters - priesters in Turnhout. 1800-2013 wordt op 23 mei voorgesteld in het Parochiecentrum Schorvoort en is te koop voor vijftien euro.

Leen Goris ■

GAZET VAN ANTWERPEN 15 MEI 2014

Bijenteeltmuseum verrijkt met Britse collectie

Gazet van Antwerpen/Bijlage: Metropool Noord,
Za. 06 Dec. 2014, Pagina 33

Turnhout schenkt 14 meter wijsheid in vorm van wetenschappelijke boeken

Kalmthout

Het gemeentelijke Bijenteeltmuseum groeit aan met een unieke Britse collectie en met 14 meter wetenschappelijke boeken over bijen en bijenteelt. Door deze uitbreiding verstevigt het Kalmthoutse museum zijn internationale uitstraling.

b Het Bijenteeltmuseum krijgt op Europees vlak een groeiende faam. Het IBRA, International Bee Research Association, wordt algemeen beschouwd als een van de belangrijkste organisaties op gebied van het verstrekken van informatie over bijen. "Van professor Octaaf Van Laere, president van het IBRA, kregen we de vraag of we interesse hadden in het tijdelijk ontlenen van een collectie van historisch bijenmateriaal.

Het gaat om een verzameling waaraan Eva Crane, de voormalige IBRA-president, ruim een halve eeuw heeft gewerkt. Dat is de meest wetenschappelijk onderbouwde en beschreven verzameling ter wereld van voorwerpen die verband houden met de bijenteelt", zegt burgemeester Lucas Jacobs (CD&V).

De collectie van IBRA bevond zich eerst in Gent in een ruimte van het provinciebestuur van Oost-Vlaanderen, maar is ondertussen al een tijdje overgebracht naar Kalmthout. Die verhuis kwam er pas nadat twee Engelse bestuursleden van IBRA een bezoek hadden gebracht aan Kalmthout en het Bijenmuseum. "Wat ze hier zagen beviel hen, want IBRA stelt deze verzameling via een ontleeningsovereenkomst gratis ter beschikking voor dertig jaar. Als vergoeding betaalt de gemeente jaarlijks één symbolische pond, maar Kalmthout moet de voorwerpen wel degelijk stockeren en verzekeren voor een bedrag van 150.000 euro. "De collectie bevat onder meer heel wat bijenkorven en honingpotten afkomstig uit heel de wereld. Er zitten ook antieke en primitieve honingslingers bij", aldus nog Frank Fluchard, voorzitter van het Bijenmuseum.

"Jarenlang stagneerde de aangroei van materiaal, maar dit jaar is wel heel erg uitzonderlijk.

Wanneer zich dat nog eens herhaalt, moeten we het museum uitbreiden", vindt Fluchard.

Hij kijkt naar burgemeester Jacobs, die duidelijk laat weten dat aangroei met kennis geen probleem is, maar dat de museummuren op hun plaats moeten blijven staan.

Het is niet nodig om meteen naar het Bijenteeltmuseum te hollen, want het verwerken van de collectie vraagt tijd. "We maken een selectie die het volgend toeristische seizoen een mooie plek krijgt.

Met het aanbod van nu, kunnen we ook geregeld nieuwe zaken in het museum tonen", zegt Fluchard.

www.bijenteeltmuseum.be

ERIK VANDEWALLE ■

Taxandriamuseum krijgt nieuwe, permanente opstelling:

Hotel Taxandria

TURNEOUT – Zag ook het tegen een museum. Of juist wel, want in feite hebben beide eenzelfde functie. Dat was alvast een van de redenen om het Taxandriamuseum aan te vullen met Hotel Taxandria.

In de hotelkamers vertellen Kongere figuren en archetypen de geschiedenis van de regio. Suiker sprak met Sofie Wilder, coördinator van TRAM 41, en met journalisten van den Brack.

Het idee om een museum als een hotel voor te stellen, komt van de 'Handelssamlingen in Hoorst, de ontwerper die alles verzorgd is Hans Zwille. Naal van den Brack is over het 'Taxandriamuseum' wat Jean-Luc Dehouwe van Club Brugge was het nummer 1. Hij staat helemaal achter het idee van het museum als hotel.

"Dit is niet verzonnen. Het is een hotel in een museum met eenzelfde functie van een regio te ontdekken. In het Taxandriamuseum heb je de geschiedenis van Turnhout, maar ook van de Kempen. Het museum is de perfecte vertoelingsomgeving om andere plaatsen of mensen in de Kempen te brengen. Daarnaast is het museumgebouw het ideale bergingsplek voor van Turnhout. Bovendien worden de museumzaken op een leuke manier. Het was gewis hotel in de kermissen van het woord, maar veel afgevoerd was er voor de men in Turnhout niet. Het kwam van buiten. Het is nu al tijt geweest. Vanaf dit gebouw rijkten de 'Handelssamlingen' het museum op. Het is nu al tijt museumzaken als hotelkamers. Een schitterend idee!"

Sofie Wilder: "In alle kamers wordt een ander facet van de geschiedenis van Turnhout belicht en zijn er vooral een andere invalshoek naar het verleden. Dat is vooral wat het hotel heeft elke kamer een andere herinnering. Het is nu al tijt museumzaken als hotelkamers. Een schitterend idee."

Het Taxandriamuseum is wellicht nog maar te vergeten. Het is nu al tijt museumzaken als hotelkamers. Een schitterend idee."

Waar Taxandria ligt in de Zagg...
...van den Brack: "Het is nu al tijt museumzaken als hotelkamers. Een schitterend idee."

Taxandria is nu al tijt museumzaken als hotelkamers. Een schitterend idee."

De kunstwerkster

Sofie Wilder: "De kunstwerkster kan in het museum niet ontbreken. De Turnhoutse kunst is belangrijk geweest. Momentslang het 'Kongere museum'. Vanuit dat de kunst voor de regio. Het is nu al tijt museumzaken als hotelkamers. Een schitterend idee."

De Kempen volksoeven

Sofie Wilder: "De Kempen van de volksoeven doet ons denken aan de volksoeven. Het is nu al tijt museumzaken als hotelkamers. Een schitterend idee."

De Internastudenten

Karl van den Brack: "In de kamers van de Internastudenten maak je kennis met de verschillende kolonies die er in de Kempen waren. Het is nu al tijt museumzaken als hotelkamers. Een schitterend idee."

De treubedoor

Sofie Wilder: "De kamers van de treubedoor in vroege kersting van de treubedoor. Het is nu al tijt museumzaken als hotelkamers. Een schitterend idee."

De archivering

Karl van den Brack: "Vanaf archivering krijgt de archivering ook een eigen kamer. Het is nu al tijt museumzaken als hotelkamers. Een schitterend idee."

De torenwachter

Karl van den Brack: "De kamer van de torenwachter is misschien wel de mooiste kamer. Het is nu al tijt museumzaken als hotelkamers. Een schitterend idee."

Cafeteria

Salfe

De vrouwen van Turnhout

Karl van den Brack: "Mensen denken alvast dat er voor de tijd van een museum lang geleden is. Het is nu al tijt museumzaken als hotelkamers. Een schitterend idee."

De vrouwen van Turnhout

Sofie Wilder: "De kamers van de vrouwen van Turnhout is al een tijdlang. Het is nu al tijt museumzaken als hotelkamers. Een schitterend idee."

Het hart van Turnhout

De kamers van het hart van Turnhout, genaamd Hendrik Wille van Heijstijne, van de oude kerken van Turnhout. Het is nu al tijt museumzaken als hotelkamers. Een schitterend idee."

Maria Van Zimmere

Maria Van Zimmere is de jongste dochter van Anthonis Van Solas. Ze woont in 1631 'Vrouw van Turnhout' en heeft in het museum dat recht op een eigen kamer. Het is nu al tijt museumzaken als hotelkamers. Een schitterend idee."

Turnhout

Taxandriamuseum 2.0 is 'hotel' met negen kamers

Heemkundemuseum krijgt nieuwe opstelling

Slapan kan er niet, maar hotel Taxandria herbergt wel negen gasten. Zij vertellen in negen verschillende kamers fragmenten uit de Turnhoutse en Kempense geschiedenis. De nieuwe museumopstelling van het Taxandriamuseum is een juweeltje.

• De vorige opstelling van het Turnhoutse Heemkundemuseum Taxandria dattert al van 1996. Hoog tijd dus om het anders aan te pakken. "We hebben geprobeerd om weg te komen van de vitrines met scherven", zegt coördinator Sofie Wilder. "De nieuwe opstelling is thematisch, maar niet thematisch."

• Het nieuwe jaag van Taxandria is dat van een hotel. Elk van de negen hotelkamers herbergt een oetervormig personage. "We hebben er geen namen op gekleefd, maar ze zouden hier wel verbleven kunnen hebben. Ze zijn niet vertrokken, maar hebben in hun kamers wel sporen nagelaten."

Lusterspel

• Voor de nieuwe opstelling werden nieuw meubilair en nieuw multimedia aangekocht of gemaakt. Belangrijke nieuwsgoed is het lusterspel dat 'Roestende Klank' opnam. "In

elke kamer doet een personage zijn verhaal. In de jachtkamer is dat het verhaal van het laatste Turnhoutse hert Hendrik Wicke Van Hete Irtum. Walter Van den Broeck vertelt hoe het hert tegen een kerre liep en aan zijn eind kwam.

Vrouwen van Turnhout

• Belangrijke eyecatchers zijn de schilderijen die tot voor kort in het kabinet van de burgemeester in het stadhuis hingen. "Daar kregen alleen de hooggeplaatste bezoekers die werken te zien. We hebben de vrouwen van Turnhout mogen uitvoeren."

• Het concept van deze museum-

opstelling is voorlopig permanent", zegt Sofie Wilder. "Dat betekent dat we hier wel tien jaar meer voor willen, maar dat de aanpak zich leent voor wijzigingen. Als wij op een kamer zijn uitgekeken, kunnen we er een ander personage in herbergen. Bovendien kunnen we ook collecties wisselen. We plannen een expo rond de oerlogskant in 2018."

• Nieuwigheden die op het verlanglijstje staan, zijn kantloodsmo's in de kantskamer en een permanent aanbod van workshops voor scholen. Het Taxandriamuseum is van dinsdag tot zaterdag open van 14 tot 17u, zondag al vanaf 11u.

GUY VAN NIEUWENHUYSEN

Win een nacht in hotel Taxandria

• Een toegangskaartje voor het vernieuwde Taxandriamuseum kost zondag 14 september niets. Ook de rondleidingen zijn er van 11 tot 17u gratis. Vanaf 14u staat er een verkleedkoffer met dure historische kledij en zijn er foto's die u in die kledij wilt fotograferen. Daarvan wordt ter plekke een affiche gemaakt. • Tot 1 november is er ook een wedstrijd. Wie drie originele argumenten om naar Turnhout te komen kan formuleren, maakt kans op een exclusief verblijf in hotel Taxandria. Een unieke kans, waarbij ook een ontbijt met bubbels hoort. Deelnemers kan door drie doorlaggevende argumenten te sturen naar trama@turnhout.be. **DNW**

De maquette van Turnhout kwam als winnaar uit een oproep om het belevingsstuk van het museum aan te duiden. "Om het beter zichtbaar te maken voor het publiek, hebben we er de poten onderuit gezegd."

De kamer van de trouwadour is ook de knutselkamer voor kinderen. Ze kunnen hier tekenen of zich verkleden, of samen met hun ouders op zoek gaan naar het lied dat de trouwadour kwijtspeelde. "Dit is een nieuwe aanpak", weet Sofie Wilder. "We willen ons specifiek richten op gezinnen met kinderen."

Het topstuk uit de collectie kreeg een 'zwerfende' plaats in het museum. "De kader is meer waard dan het schilderij", weet Sofie Wilder. "Door deze opstelling komt deze erg goed tot zijn recht en maken we de link met de Turnhoutse kant die in de kantskamer te vinden is." **PHOTO'S: ARTHUR DE DEKIN**

In de kamer van de torenwachter staat de bugel van de laatste Turnhoutse torenwachter centraal. Daaronder staan attributen die verwijzen naar de verschillende veldslagen en oorlogen die in en rond Turnhout zijn gevoerd.

In de archeologiekamer staan nog wel wat voorwerpen in vitrines, maar er is ook een hoek waar je in kunt gaan zitten en overal aankomen. "We hopen wel dat de bezoekers de voorwerpen laten liggen", lacht Sofie Wilder.

Welcome to the Hotel Taxandria

It's called a hotel, but it's a museum, with history in every beautiful room

Catherine Kozars
More articles by Catherine Kozars

WWW.TAXANDRIAMUSEUM.BE

Hotel Taxandria, formerly known as the Taxandriamuseum, is in Turnhout, known as the capital of the Kempen and a place that once consisted mainly of uninhabitable moors, bethse and weelands. In Roman times, the area was called Taxandria, after the Germanic Taxandri tribe. Hence the name of the museum, which tells the tale of Turnhout as a city of culture, trade and rich history with the help of some special hotel guests. The Taxandria Museum was founded at the beginning of the 20th century by the city's historical society and moved to its current location in 1996. The building is in fact a 16th-century patrician's residence, the oldest existing private dwelling in the city. Locals still know it by the traditional name *Huis metten Theeren* (the house with the towers). It was home to visiting nobility in the days when the Duke of Brabant ruled southern Flanders.

preserved exterior and beautifully renovated interiors are the first reason to visit, but the collection on display inside also merits attention. The museum exhibits a large mix of art, objects and archaeological findings that have something to do with the city or the Kempen region. In most cases, anyway, because the society behind the museum as well as its curators have also added some random personal favourites over the decades. This makes for a surprising mix, which is handily compartmentalised in the new museum set-up.

“Hotel Taxandria opened last year, and several new guests have recently checked in.”

The “hotel” in the Hotel Taxandria name is there for a reason: The rooms in the house are occupied by a lively gang of guests – some historical, some fictitious – who give an insight into the history of Turnhout. The first to move in were the Ladies of Turnhout, prominent women who vacationed in the city's castle and frequented the *Huis metten Theeren* in the 16th and 17th centuries. Women like Mary of Hungary, for example, the wife of King Louis of Hungary and Bohemia and the sister of Emperor Charles V, who made her Governor of the Netherlands in 1507. Or Anna of Solms, wife of Prince of Orange Frederick Henry.

exotic castle gardens, with their fountains and zoo, reached far and wide. When Charles V offered to build city walls, Turnhout declined. It preferred to stay a large village, in feudal terminology, instead of becoming an enclosed town. Connecting the two spaces devoted to the Ladies of Turnhout is a magnificent old entrance hall, now known as the hunting room. It is inhabited by Hendrik “Wiske” van Hoertum, the symbolical last deer of Turnhout. In reality, the last wild deer was seen in the city in 2004. It died in the garden of a woman called Wiske van Hoertum. Hendrik refers to the Duke of Brabant, who gave the town autonomy in 1212, making its inhabitants free citizens.

The deer moved into the hotel with the ladies last year. His room tells of the forests and fields of the Kempen, beloved hunting grounds of old for dukes and duchesses. The region was famous for falconry, and a deer can still be seen in the city's coat of arms. Hunters, however, were not the only ones drawn to the Kempen. Even today, artists find inspiration in its beautiful nature. Hotel Taxandria opened last year, and several new guests have recently checked in. They are seven archetypal figures, introduced to further illustrate the history of the region and help connect the museum's multigenerational collection. The archaeologist lives in a room filled with shards of ancient pottery and other remains found in the local soil. He explains that the first inhabitants were Neanderthals who lived here more than 200,000 years ago. In 57 BC, Julius Caesar invaded the territory and defeated the Eburones and Menapii tribes. Several Germanic tribes, including the Taxandri, eventually took their place. In the attic, visitors meet the lace-makers. In the 17th century, nuns as well as secular women began making lace in Turnhout. Their work earned the city the reputation of Bruges' biggest rival, but the wages were so low that the entire industry was seen, in retrospect, as an exploitation of women. This critical aside included on the

The prominent women of Turnhout in 16th-century dress visit two fashionable women in the Taxandria

information panels shows that Hotel Taxandria is concerned with presenting a historically correct image rather than just good PR. And that, despite the imaginative display, this is not a children's museum. Young ones who tag along, however, can explore the museum at their own pace with the troubadour in the playroom. More interesting guests and rooms include the tower guard, hearing school pupil, collector and

commoner – and the tranquil garden is an attraction in itself. It is the perfect place to rest and bring oneself back to the present day after a walk through Turnhout's past. Hotel Taxandria may not have a Rubens or a Magritte, but it invites guests to rediscover local history on a human scale. More of a boutique hotel than an all-inclusive resort, it's worth a five-star rating.

Chrisje geniet met haar kinderen Juliette, Leonie en Merthe genieten van een lekkere picknick op de Grote Markt Foto: wlt

Tijdens zomer opnieuw picknicken op Grote Markt

TURNHOUT Tijdens de maanden juli en augustus verandert de Grote Markt elke dinsdagnmiddag tussen 12 en 14 uur opnieuw in een grote picknickwei-

de. De Grote Markt zal elke dinsdagnmiddag garant staan voor een gezellige middag-pauze. 'Er zijn over de middag jamsessies met muzikanten uit de streek rond Turnhout', zegt Kristien Sysmans van de dienst Toerisme. 'Er is ook de strandbib en Buurtsport- en spelanimatie.'

Ook is er elke dinsdag om 12.15 uur een gratis orgelconcert in de Sint-Pieterskerk en staat er vanaf 14 uur een gids klaar in het Tazandriamuseum voor een gratis rondleiding. De wekelijkse orgelcon-

certen blijven populair. 'Dagelijks komen een honderdtal mensen in de Sint-Pieterskerk luisteren naar het kleine concert', lacht Nico Declerck van de vzw Octave.

Elke dinsdagnmiddag is er ook extra animatie. Op 8 en 29 juli is een bezoek mogelijk aan de bunker. Op 15 en 22 juli en 5 en 26 augustus is het mogelijk om tussen 13 uur en 13.30 uur de toren te beklimmen. Vanaf 13.30 uur laat de beiaardier dit prachtige klokkenspel horen.

Tijdens Turnhout Kermis verhuist de wekelijkse picknick op dinsdag 12 augustus naar Park Begijnenveldkens en op 19 augustus naar de tuin van het Tazandriamuseum.

Het gedetailleerde programma is te vinden op www.toerisneturnhout.be. (wlt)

Turnhoutse .....
Route Archief & Museum

